

Årbok 2014

Innhold

Lokale valg	4
Siste stopp for gammel protokoll	10
Tvangsevakueringflokk i Stod i 1944-1945	12
Krigsminne fra Austli	19
Austli skole	20
Frå skole til samfunnshus	30
Andreas Andersen Finstad	32
Lærere på Austli 1900-1956	33
Gunnar Wæhre til minne	39
Ole Anton Qvam: En samfunnsbygger fra Egge	41
Guttespeiderbevegelsen i Egge	45
Helgesfeltet, -nye informasjonsskilt	50
Yrkesskolen	53
Den aller første	55
Bli med en siste tur inn i klasserommene på Egge	60
110 år i statens tjeneste	63
Trodde du Bystranda var en helt ny badeplass?	66
Egge skolekorps anno 1955	70
Gullkonfirmanter 2014 (1964)	72
Fant magisk medisinstein fra jernalderen	73
– Hemmeligheten er mye fisk og en masse flaks	76
Karl den 1. av Stor-Steinkjer	79
Knakk riggen i storm – havnet på Bjørnøya	82
Møbelfabrikk med stil	85
Akropolis i Eggebogen	88
Litj-Borghilds jul	91

Postkortmotiv fra gamlehjemmet på Kvam i Egge, cirka 1930.

Lokale valg i 1814

Av Roger Lyngstad

Jubileumsåret 2014 er på hell. Over hele landet er det fokusert på personer og hendelser som for 200 år siden førte fram til Grunnloven. Den nåværende Steinkjer kommune bidro med sine i det skjebnesvangre året, og mange folkevalgte herifra har i ettertid møtt på Stortinget.

19. februar 1814 gikk det ut kunngjøring til folket og øvrigheten om at prins Christian Fredrik tok tittelen Rikets Regent og at valgte opplyste menn av nasjonen skulle møte på Eidsvoll *«for at anta en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandig kan betrygge Folkets Frihed og Statens Tarv»*.

Regenten ga i et brev til biskopene beskjed om å holde en ekstra bededagsgudstjeneste i alle hovedkirkene i prestegjeldene. I etterkant av denne skulle det holdes valg på to menn til å møte på et amtsvalg, som igjen skulle velge tre utsendinger til Eidsvoll.

Under gudstjenesten skulle presten lese en bønn anbefalt av biskopen, og holde en preken over Davids salme 62, 8-9. Før valget skulle menigheten avlegge følgende ed: *«Svørge I at hævde Norges Selvstændighed og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland? Eden skulle besvares med: «Det svørge vi saasandt hjelpe os Gud og hans hellige Ord»*. Etter edsavleggelsen skulle *«...de stede værende Øvrigheds personer og Embedsmænd samt*

Christian Fredrik.

12 av Menighedens agtværdige Mænd tilligemed Præsten underskrive et Vidnesbyrd, at vedkommende Menigheds Indvaanere med fedrelandssind har aflagt nævnte Eed».

Det skulle velges to menn blant menighetens *«..bosatte civile, geistlige eller militære Embedsmænd, brugseiere, jord-drotter eller Gaardbrugere over 25 aars Alder»*. En av disse to menn skulle være av bondestanden. Så skulle de 12 aktverdige menn skrive under en fullmakt til de valgte.

Sogneprest Wessel.

Regenten ønsket en bred folkelig, forpliktende støtte, og derfor måtte bondestanden sikres plass på bekostning av embetsstanden, som stort sett var danskøttet. Kirka ble valgt som åsted, da prestegjeldet var en godt etablert, og godt fungerende forvaltningsmessig enhet i datidens samfunn.

Sognepresten var den selvfølgelig myndighetsperson, som nøt respekt og tillit. Hans navn var Peder Bredal Wessel. De første valgene ble holdt allerede 25. februar, men for prestegjeldene i Nordre Trondhjems Amt foregikk de i perioden 11. – 20. mars.

Vi skal se nærmere på hva som foregikk i Stod prestegjeld, som den gang bestod av sognene Forr, Kvam, Egge og Følling. Fredag 11. mars ble det holdt gudstjeneste og valg i Stods hovedkirke på Forr. Her gjengis det underskrevne dokumentet:

Til

Norges Regent Prints Christian Frederik.

Endskiønt Odelsbaaren til Norges Rige er det dog Din Villie, adelmødige Prints, at Folket selv skal bestemme sin Regiering.

Vi udvælge derfor, og give Fuldmagt til Residerende Capellan Hans Hansen og Bondemand Jon Berntsen Storvester, at møde og stemme ved den berammede Forsamling af Nationens udvalgte Mænd.

Tillad fremdeles at vi bevidne Dig vor Taknemmelighed, for at ville paatage Dig Regieringens Byrde og redde det fortrængte Land, Norge stod engang æret og frygtet blandt Rigeme i Norden. Ved Forsynets Hielp, under Din Styrelse, ved indbyrdes Enighed og Mod kan fordums Hæder og Glands gienvindes. Den Troskab og Opofrelse, der stedse har udmærket Norges Sønner, skal Du, elskte Christian, ogsaa finde i denne Deel af Trønderlagen. — Paa samtlige Indvaaneres Vegne af Stoeds Præstegjeld underskrive allerunderdanigst.

Peter Wessel, Sognepræst til Stoed Isaach Rosenvinge, Dimiteret Ridtmester Ein. Sch. Gram, Lieutenant Henr. Andr. Bjering, Capitain Ole Østbye,, Christian Følling, Peder Olsen Hougum, Mentiz Qvam, Arnt Haltling, Christopher Oxaas, Jørgen Følling, Baard Semb, Jon Gudstad, Taral Guding, Ole Kierkol.

Av underskriftene ser vi at hele prestegjeldet var representert ved valget.

Fra Egge finner vi seks navn blant de utvalgte til å underskrive:

Einar Schavland Gram (1781-1820)
rittmester, medeier i By gård og
Det Stodske Gods. Onkel til
David Andreas Gram d.y.

Isak Rosenvinge (1767-1840)
rittmester, eier av Egge gård.

Henrik Andreas Bjering (1772-1823),
kaptein, eier av Fossem gård.

Ole Pedersen Østby (1768-1835),
gårdbruker på Østby.

Mentz Olsen Kvam (1752-1818),
gårdbruker på Kvam.

Kristoffer Anfinsen Oksås (1761-1840),
gårdbruker på Oksås.

De som ble valgt var residerende kapellan
Hans Hansen og gårdbruker Jon Berntsen

Storvestre, som fikk den store ære å møte
til amtsvalget på Brusve i Levanger.

Jon Berntsen Storvestre var født ca 1753,
sønn av Bernt Berntsen og Ingeborg
Jonsdtr Selli i Egge. Han var sersjant da
han i 1782 giftet seg med enka Maria
Andersdtr på Storvestre og ble gårdbruker
der. Jon var prestens medhjelper. Han
døde som kårmann 18.8.1820. De hadde
ingen barn.

Hans Hansen ble residerende kapellan
i Stod 1.5.1809. Han var født ca
16.10.1777 i København, og gift 1807
med Anne Helene Liebe f. 1788 i
Kristiania, datter av glassmester Abraham
Liebe og Surinne Franch. De bodde på
kapellangården Klinga og fikk fire barn
mens de bodde her. Hansen ble sogneprest
i Hemne 1.9.1817 og fikk samme embete
i Åfjord 16.5.1821. Han døde 7.8.1821.

Fredagen, den 25 Martii 1814, blev paa Gaarden Brusveet i Skogns Præstegjeld, som det bequemteste Sted i Amtet, foretaget den, ved Rescriptet af 19 Februarii sidstleden befalede Forsamling af de, af Amtets samtlige Menigheder udvalgte Mænd, for at vælge 3 af Amtets meest oplyste Mænd, til at møde i Eidsvold, ved Forsamlingen, der skal bestemme Kongeriget Norges Regjerings Form. Fornævnte udvalgte Mænd, foreviste Amtet, de dem af vedkommende Menigheder meddeelte Fuldmagter, og da disse vare befundne rigtige, og j god Orden, blev Deres Højheds naadigste Skrivelser af 19 og 26 Februarii d. A., bekjentgjort Forsamlingen.

Det anordnede Valg, blev derpaa foretaget, og de, ved Stemmeffleerhed, udvalgte trende Mænd, nemlig: Sognepræsten for Bedstadens Præstegjeld Hr Provst Midelfart, Sognepræsten for Stordalens Præstegjeld og Ridder af Dannebrogen Hr Hejerdahl, og Gaardmand Siwert Bratberg, bleve, i Overeensstemmelse, med Deres Højheds aabne Brev af 19 f. M. meddeelte Competence og Fuldmagt til, at møde ved Forsamlingen i Eidsvold, for at bestemme, og paa Nationens Vegne, at antage Kongeriget Norges Regjeringsform, ligesom og, anmodet, at overlevere saavel deres egen Menigheds, som Amtets øvrige Menigheders Addresser,

Veldig tidlig flyfoto fra Egge og Steinkjer. Antakeligvis tatt rundt 1930.

Siste stopp for gammel protokoll

Av Jan Erik Moe, Steinkjer-Avisa.

Fossem stasjon åpnet i 1909, men var ubetjent fra 1953 til den ble nedlagt i 1957. Nylig ble en håndskrevet protokoll med samtlige billettsalg fra 1926 til 1933 funnet ved jernbanestasjonen på Fossem.

Da Hell-Sunnanbanen nådde Steinkjer og arbeidet videre nordover gikk sin gang, ble også Fossum jernbanestasjon åpnet den 25. april 1909. 10 år senere ble imidlertid navnet skiftet fra Fossum til Fossemvatnet stasjon, nærmere bestemt 1. august 1919. Dette betydde at den gang var det stasjoner i Steinkjer, Byafossen, Fossem, Stod, Valøya og Jørstad før man kom til Snåsa.

For en tid siden fant Bjørn Arne Saur en protokoll der hans oldemor med sirlig skrift har ført inn samtlige billetter som ble solgt fra Fossemvatnet stasjon mellom 1926 og 1933.

– Hun het Kathrine Berg, og var gift med Jørgen Berg som var lærer på Vatne skole på Fossem. Hun jobbet ved stasjonen i mange år, og en del av jobben var tydeligvis å skrive ned hva billettene kostet, og hvor vedkommende som kjøpte billetten skulle, forteller Bjørn Arne Saur.

Protokollen er i utmerket stand, og dermed et godt vitnesbyrd om hvordan man gjorde dette i gamle dager.

– Jeg er veldig glad for at Saur valgte å overlevere protokollen til Egge Historielag, og jeg synes også det er svært

Slik så stasjonen ved Fossemvatnet ut like før 1940. Dette bilde er av dårlig kvalitet, men det eneste bildet vi har i arkivet av stasjonen. Er det noen som har et bedre bilde av stasjonen?

Stasjon	Region	Klasse	Klassen		Tidspunkt	Stasjon	Region	Klasse	Klassen		Tidspunkt
			1	2					1	2	
Bjerknes	6526	1	1	1	14	Bjerknes	6526	1	1	14	14
Fossemvatnet	6212	1	2	2	2	Fossemvatnet	6212	2	2	2	14
...											
Bjerknes	6526	1	1	1	14	Bjerknes	6526	1	1	14	14
Fossemvatnet	6212	1	2	2	2	Fossemvatnet	6212	2	2	2	14
...											
Bjerknes	6526	1	1	1	14	Bjerknes	6526	1	1	14	14
Fossemvatnet	6212	1	2	2	2	Fossemvatnet	6212	2	2	2	14
...											

Utdrag fra protokollen som Bjørn Arne Saur fant etter sin oldemor Kathrine Berg. Hun jobbet ved stasjonen i mange år.

Bjørn Arne Saur overleverte protokollen fra Fossem stasjon til Egge historielag og Johan Solheim. Her står de på restene etter den gamle rampa ved stasjonen.

morsomt å finne igjen restene etter den gamle plattformen fra Fossemvatnet stasjon. Jeg må innrømme at jeg ikke hadde peiling på hvor den gamle stasjonen lå, ler leder i Egge Historielag, Johan Solheim.

Restene etter plattformen ved jernbanestasjonen kan sees cirka 50 meter nordøst for Fossem gård, med andre ord på Sunnanvegen. En liten sti kan skimtes fra denne veien og opp mot jernbanesporet.

– Protokollen viser at jernbanen var hovedferdselsåren for folk flest som skulle reise over en viss distanse, og at toget var

selve bindemiddelet mellom folk, mener Solheim.

Men antakelig var det ikke lønt for NSB å beholde ansatte ved stasjonen. Allerede fra 15. januar 1916 fikk stasjonen betegnelsen «holdeplass», men likevel var den bemannet i mange år, som protokollen viser. 1. april 1953 ble den ubetjent, og togtabellene fra den gang viser at toget kun stoppet på signal. I 1957 ble dermed Fossemvatnet jernbanestasjon lagt ned, og i dag er det kun plattformen og deler av grunnmuren som kan fortelle at det har vært en jernbanestasjon på dette stedet.

Tømmersamling ved Sunnan.

En tvangsevakueringsflokk i Stod i 1944-1945

Av Sigbjørn Elvebakken

Slik så det ut på Sunnan like etter forrige århundreskifte.

Seinhøsten 1944 ble befolkninga i Finnmark og Nord-Troms tvangsevakuert sørover av de tyske okkupantene. Dette ble framstilt som en humanitær handling, de gode nordmennene skulle reddes fra de bolsjevikiske hordene som truet landet. Alt land nord for Lyngenlinjen skulle legges øde, og all infrastruktur (bygninger, broer, veier og kaier) brennes eller ødelegges, for å gjøre en invasjon så vanskelig som mulig.

E29. oktober 1944 hadde Adolf Hitler gått lei av at den nordnorske lokalbefolkningen ikke innså sitt eget beste og utstedte et Führerbefehl om

at de skulle tvangsevakueres sør for Lyngenlinjen, som var det siste store forsvarsverket mot en sovjetisk invasjon. Fra da av og til slutten av november, skjedde det en forflytning av omtrent 75 000 mennesker fra Finnmark og Nord-Troms. Disse menneskene ble fraktet på det som var tilgjengelig av fartøy, fiskebåter, fraktestartøy, lasteskip og lokalrutebåter sørover. De kom i land i byer som Tromsø, Harstad og Narvik, for registrering og bytte av transport videre.

Artikkelen er basert på min families historie, belyst ved hjelp av brev fra min grandtante Nanna Haugsnes, intervju

med grandtante Ivara Bjørklund og samtaler med pappa Kjell Elvebakken, som alle var med på dette. I tillegg har jeg lett etter dokumenter i Flyktnings- og Fangedirektoratets arkiv på Riksarkivet i Oslo. Her finnes mye personhistorie fra sentrale arkiv og materiale helt ned på kommunalt nivå i kommunene som mottok evakuerte. Boka Norges bebyggelse: Nordlige seksjon Herredsbindet for Nord-Trøndelag Midtre del, har vært uvurderlig for å finne informasjon om forholdene på Sunnan.

Fra Oksfjordvannet i Skjervøy til Sunnan i Stod

Johan Martin og Aagot var mine besteforeldre. De bodde på gårdsbruket Lystad ved Oksfjordvannet tett oppunder Kvænangsfjellet i Nord-Troms, og fikk ordre om å evakuere 10. november 1944. Alternativet, å stikke seg bort i fjellet eller skjule seg i skogen, var ikke mulig med små unger. Familien slo seg sammen med nære slektninger, Johan Martins søsken med familier og hans far Bernhard Bertelsen, og begynte reisa sørover med fiskeskøyter som ute fra øyene i Skjervøy kommune.

Familien var noen dager på land i Tromsø før de fikk transport videresørover. Tante Ivara beskriver ombordstigningen i båten de hadde fått rekvirert plass på: «Vi marsjerte nå med tyskerne. Det var ikke bare ett skip som var lagt til. Og det sto folk langs veien som både gråt og var triste, men turte ikke å si så mye. Det var jo ikke helt trygt, man visste jo ikke hvem som var tyskvennlig. De hadde jo spredt rykter, ja tyskerne, om at det var russerne

som hadde tvunget oss til å dra, men vi sa at det var helt motsatt, at vi var tvunget av tyskerne».

Neste stopp var Mosjøen som jo fikk jernbane i 1940. Mange evakuerte ble sendt videre med tog sørover herfra. Sjøveis transport var usikker, men mine-lagte farvann og risiko for angrep og forlis, selv om eksilregjeringen i London hadde bedt om at de allierte styrkene skulle være svært forsiktige med angrep, da det var mange sivile transporter i disse ukene.

Det ble ei natt i Mosjøen kirke før familien ble sendt videre med tog. Tante Ivara beskriver forholdene slik: «Det var trangt og folk fikk lus. Man våkna på natta av at det var noe som gikk på magen. Jeg var nede med handa, og det følte som de var like store som erter, men vi hadde fått lus på oss».

Mitt folk gikk av på Sunnan i Stod. Bestemor Aagot hadde ordna det slik at de fikk rom på Sunnan og gårdene rundt. Ho hadde kjente der, da eldstedattera Magnvor Følling var fosterbarn hos Marie Røsæg og hennes bror. Aagot og familien endte opp på Svartegården (Fossli Østre, gårdsnummer 112/bruksnummer 11).

Ikke alle tvangsevakuerte var like heldige. Mange havnet i oppsamlingsleire rundt om i Sør-Norge eller ble utnytta som tjenestefolk på gårdsbruk rundt omkring. Det finns en historie fra jernbanestasjonen i Trondheim, der folk møtte fram for å se de evakuerte Finnmarkingene. De ble skuffa, de så jo helt normale ut. Kun to eller tre hadde samedrakt.

Noen av de evakuerte på Sunnan. I første rekke: Kjell Elvebakken, Finn Bjørklund, Lillian Bjørklund, Jorunn Bjørklund, Ivara Bjørklund (sittende) med Mary Bjørklund på fanget, Tor Reidar Elvebakken, ukjent gutt (trolig fra Sunnan) og Ragnhild Elvebakken. Bakre rekke: Olga Elvebakken, Magnvor Følling, Martin Mettevoll, Alma Elvebakken, Aagot Elvebakken, ? Røsegg (Sunnan), Marie Røsegg (Sunnan), Andrea Mettevoll med Harald Elvebakken på armen og Ellen Belsvik (Sunnan) med Brith Bjørklund på armen.

Når jeg gikk gjennom listene over evakuerte til Stod i Flyktnings- og Fangedirektoratet, var det en ting som slo meg. Jeg ble overraska over hvor mange som faktisk kom fra samme bygdelaget ved Oksfjordvannet til Stod. Tante Ivara sier det slik: «Så når vi fikk forbindelse med andre, så var det flere som ville flytte dit, de hørte jo hvor bra vi hadde det. Så vi tok imot etter hvert, etter hvert fikk de jo seg husrom. Det var bra, det var greit, om vi jo ikke akkurat bodde sammen. Jeg og bestemor di, vi bodde på Sunnan, vi var de eneste som bodde på selve Sunnan. De ble jo spredt på bygdene rundt».

Liste over evakuerte i Stod 1.1.1945.

Til Evakueringskontoret Nord-Trøndelag, Steinkjer.

Liste over evakuerte i Stod pr. 1/1-1945

Navn	F. dato og aar.	Tidligst i aar.	Hvordan. adr.
✓ Bertha Elvebakken	1876 00/8		
✓ Alma	1900 02/10	Skjerve	Bjerga Sunnan.
✓ Leif	1903 04/3	"	"
✓ Nanna	1905 07/7	"	"
✓ Olga	1901 09/10	"	"
✓ John Bjørklund	1912 09/0	"	"
✓ Ivara	1915 08/3	"	"
✓ Jorunn	1938 1/7	"	"
✓ Finn	1940 10/1	"	"
✓ Lillian	1941 02/10	"	"
✓ Marry	1943 01/7	"	"
✓ Bolt	1944 08/9	"	"
✓ Johan Elvebakken	1904 10/7	"	Balsg.
✓ Aagot	1907 03/8	"	"
✓ Kjell	1924 12/11	"	"
✓ Ragnhild	1927 05/10	"	"
✓ Tor Reidar	1941 02/10	"	"
✓ Sivert Husted	1938 1/7	Havvik	Marken Binde.
✓ Ida	1936 1/3	"	"
✓ Ruth	1918 04/4	"	"
✓ Aneta Mikalsen	1914 10/3	"	"
✓ Torvald Schjenssen	1936 00/6	"	"
✓ Otelle	1879 05/4	"	"
✓ Bertinus Sletten	1907 1/12	Hansnesen	Ellis Sunnan.
✓ Ewerine	1913 10/7	"	"
✓ Birger	1937 03/4	"	"
✓ Aale	1939 12/11	"	"
✓ Pauls	1941 00/10	"	"
✓ Ragnv.	1943 10/3	"	"
✓ Beretina Leeksen	1905 07/4	Stangnes	Lugven Binde
✓ Olev Olsen	1914 01/8	"	"
✓ Olev	1907 01/11	"	"
✓ Jenny	1930 01/1	"	"
✓ Kristine	1933 7/10	"	"

Ut fra listene og etter samtale med pappa, som husker disse menneskene, kan vi identifisere 63 tvangsevakuerte som bodde i Stod på ett eller anna tidspunkt i 1944-1945.

Bernhard Bertelsen og hans barn med familier:

Navn	Fødselsdato	Bosted i Stod	Hjemreisedato
Bernhard Bertelsen	20. august 1876	Bjørgen i Sunnan	18. juli 1945
Alma Bertelsen	2. desember 1920		18. juli 1945
Leif Bertelsen	24. mars 1923		18. juli 1945
Olga Bertelsen	9. oktober 1930		18. juli 1945
Nanna Bertelsen	2. juli 1925		17. juni 1946
John Bjørklund	3. september 1912	Bjørgen i Sunnan	18. juli 1945
Ivara Bjørklund	5. mars 1915		18. juli 1945
Jorunn Bjørklund	1. juli 1938		18. juli 1945
Finn Bjørklund	18. januar 1940		18. juli 1945
Lillian Bjørklund	6. oktober 1941		18. juli 1945
Marry Bjørklund	21. juli 1943		18. juli 1945
Brit Bjørklund	5. august 1944		18. juli 1945
Johan M Elvebakken	18. juli 1904	Røsegg i Sunnan	16. juli 1946
Aagot Elvebakken	13. juni 1907		20. juli 1946
Kjell Elvebakken	14. november 1934		20. juli 1946
Ragnhild Elvebakken	26. oktober 1937		20. juli 1946
Tor Reidar Elvebakken	3. desember 1941		20. juli 1946
Harald Elvebakken	1. mars 1945		20. juli 1946
Berner Elvebakken	14. mars 1908	Sverre Myhr, Klingen i Stod	17. juli 1945
Eva Elvebakken	17. oktober 1911		17. juli 1945
Randor Elvebakken	11. mai 1942		17. juli 1945
Mally Elvebakken	21. mai 1944		17. juli 1945

Andre Oksfjordinger i Stod:

Navn	Fødselsdato	Bosted i Stod	Hjemreisedato
Oskar Holmen	19. juli 1909	Jakob Husan, Husan i Sunnan	17. juli 1945
Randi Holmen	14. mai 1911		17. juli 1945
Asbjørn Holmen	12. oktober 1944		17. juli 1945
Ekmann Reiersen	10. juni 1916	Ole Skjerve, Skjerve i Binde	18. juli 1945
Gerd Reiersen	9. november 1930		18. juli 1945
Elisabeth Isaksen	13. oktober 1891		18. juli 1945
Johan Mettevoll			14. juli 1945
Andrea Mettevoll			14. juli 1945
Martin Mettevoll	3. desember 1922		14. juli 1945
Ole Mettevoll			14. juli 1945
Nora Mettevoll			
Einar Mettevoll			
Peder Mettevoll	9. september 1905	Sunnan	18. juli 1945
Einar Johannessen	13. mars 1897	Persgård, Binde	26. juli 1945
Lilly Johannessen	13. juli 1914		26. juli 1945
Gerd Johannessen	11. juli 1935		26. juli 1945
Anfrid Johannessen	20. april 1937		26. juli 1945
Harder Johannessen	1. mai 1944		26. juli 1945
Solveig Johannessen	26. november 1923		26. juli 1945
Endre Tvedt			
Ingrid Tvedt			
Knut Ove Tvedt			
Hartvig Olsen			9. juli 1945
Marie Olsen			9. juli 1945
Harry Olsen			9. juli 1945
Knut Olsen			9. juli 1945
Ole Nyvoll			9. juli 1945
Marianne Nyvoll			9. juli 1945
Randi Nyvoll			9. juli 1945
Magny Nyvoll			9. juli 1945
Helga Nyvoll			9. juli 1945
Petra Nyvoll			9. juli 1945
Karla Nyvoll			9. juli 1945

Johan Olsen		9. juli 1945
Anna Olsen		9. juli 1945
Ågot Olsen		9. juli 1945
Johannes Olsen		9. juli 1945
Ole Olsen		9. juli 1945
Karl Olsen		9. juli 1945
Øyvind Olsen		9. juli 1945
Georg Olsen		9. juli 1945
Ivar Olsen		9. juli 1945
Andreas Olsen		9. juli 1945

Jeg kan ikke finne spesifikt bosted eller fødselsdatoer til alle. Fødselsdatoene er hentet fra listene i Flyktnings- og Fangedirektoratet og kan være feil. Hjemreisedatoene er hentet fra lister til Forsyningsnemnda i Stod og Kontrollbøker for evakuerte.

Ett barn, Harald Elvebakken, ble født under oppholdet i Stod. Den eldste kjente oksfjordingen var hans bestefar Bernhard Bertelsen.

Ut fra det vi veit var det tre ungdommer som flyktet fra Stod til Sverige den siste krigsvåren, Leif og Nanna Bertelsen og Nora Mettevoll. Jeg finner de i registeret over flyktninger til Kjesæther i Sverige.

10. november 1945 ble det sendt inn liste fra Innkvarteringsnemnda over evakuerte bosatte i Stod. Da var de fleste allerede reist hjem. 29 personer var fortsatt til stede, blant annet farmor Aagot og hennes barn. Jeg siterer fra konklusjonen: «Hvor de øvrige som var innkvartert i Stod er reist henn? kan ikke sies. Endel reiste på senvinteren over til Sverige. De øvrige har

nok søkt å komme seg nordover til sine heimsteder. De aller fleste forsvandt uten å nevne noe om at de reiste.»

Johan Martin Elvebakken med familie var de siste som reiste hjem. Johan Martin reiste få dager før resten av familien. Aagot og ungene reiste fra Trondheim med Hurtigruten, men var først innom ei oppsamlingsleir utenfor byen, Persaunet, før de fikk videre transport nordover.

Hva de reiste til var lite og ingenting, totalt fire bolighus sto igjen etter tyskernes herjinger i Oksfjordhamn. Alt måtte bygges opp fra bunnen, med materialer tyskerne hadde etterlatt seg. Tante Ivara sa det slik: «Heldigvis var det fint vær den sommeren, det var solskinn hver dag. John holdt på å bygge fjøs, ja privat. Og så hadde han noen bølgeblikkplater som han hadde fått tidligere, etter det gamle fjøset han hadde, han skulle reparere det. Så første huset det var av bindingsverk av or, og veggene og taket var av bølgeblikk. Og der bodde vi helt til i november da de klarte å få seg ei tysk brakke».

Krigsminne fra Austli

Av Atle Bardal

I min tid som skolegutt på Austli, gikk riksveg 50 (E6) kloss forbi skolestua. De siste krigsåra var vegen stengt med en bom rett ut for skolen. Denne vart overvaka og betjent av tyske soldater. Det var ikke mye trafikk på vegen. Pga. bensinrasjoneringa var det ingen privatbiler i gang. De få som fanns, sto enten bortstuva i ei vognbu, eller så hadde tyskerne beslaglagt dem. Når'n Lagesen med Kvamsbussen, n' Kalmar Grønnes og'n Olsen med gammel-Forden hadde kjørt, var den sivile biltrafikken stort sett avvikla

Det var tre tyske soldater som skifta på vakta ved bommen. Jeg er forresten ikke sikker på om de var tyskere, men kanskje øtterikere? De var innkvartert i litl-stua som hørte til lærerboligen. Solberg, (læreren) var naturligvis lite glad for okkupasjonsmaktas nærvær, og forbaud oss å ha noe med «de der karran» å gjøre.

Trass i lærerens forbud, unngikk vi ikke å ha en viss kontakt med soldatene. Josef, Willi og Frans heitte de. De var alminnelige greie karer og vennlige mot oss skolebarna. De hadde kanskje barn sjøl, heime?

Josef var en heller kortvokst kar, men som hadde tatt det igjen på tverrmålet det han mangla på lengda. Han var snill og jovial, men når han prøvde å gå på ski, ble han sint som en liten unge som plages med skiene. Willi og Frans var meir vanlig

både med hensyn til korpus og væremåte. Det var Josef som ble lagt merke til og som var et samtaleemne i tida. Kanskje det at han for på gårdene der de hadde slakta og ville kjøpe kujur, også gjorde sitt til at han var på folkemunne. Kanskje kujur var en delikatesse han var vant med heimant ifra?

En ettermiddag jeg var på vegen med spark i lag med en kamerat, kom Frans gående på tur til Steinkjer. Han lurte på om vi kunne følge han på Vammen med sparken. Jo da, vi sette oss begge på sparken og Frans sparka. Som betaling for turen fekk vi Bon-bon (tyske drops). Den slags var mangelvare under krigen, så vi syntes vi hadde gjort det bra.

I løpet av 1944 og tidlig på året i 1945, da det for alvor begynte å røyne på for tyskerne, vart alt av ledig mannskap, hester og materiell i Norge samla opp og sendt til Tyskland for å bli satt inn på frontene i øst eller vest. Mange av disse troppetransportene ble stoppet av motstandsgrupper og allierte enheter ved at skip ble torpedert og bruer sprengt. For mannskapene var kanskje ikke denne skjebnen verre enn å bli sendt til Østfronten?

Josef, Willi og Frans var heldige som fekk være på denne posten til krigens slutt, så kom de kanskje heim med livet i behold?

Austli skole

Av Jorid Dyrstad

Austli var den siste av skolene som ble reist i Egge. Med bygging av skolehus her hadde de tre skolekretsene fått egne skolebygninger, Forbregd i 1978, Vatne i 1891, og nå Austli i 1900.

Da Egge ble egen kommune fra 1869, holdt skolen for Nord-Egge, den såkalte Svenning skolekrets, til i leide lokaler på gården Svenning vestre hos Andreas og John Finstad.

I 1890 ble det reist forslag om bygging av felles storskole for Forbregd og Svenning på Snevesenget. En slik løsning ville bli billigere og ville være mer hensiktsmessig, men det ble bare med planer. Kretstilsynet for Forbregd pekte på at det ville bli for lang skoleveg fra Bogen og Steinvika.

Planer om reising av egen skolebygning for Svenning skolekrets kom opp som sak i skolestyret 22. august 1898. Samtidig skulle det tas stilling til opprettelse av egen lærerpost ved den nye skolen, siden lærer J. M. Kippe ved Forbregd ikke lenger kunne fortsette som lærer i Svenning krets.

Kretsformennene i Svenning og Forbregd ble pålagt å gjennomføre kretsmøter i henholdsvis Svenning og Forbregd kretser med uttalelser om hvorvidt man ansåg det nødvendig med særskilt lærer for Svenning og til bygging av eget skolehus. Uttalelsene var nok positive, for i slutten av

året hadde herredsstyret besluttet å bygge skolehus i Svenning krets.

Skolestyret ble bedt om å få kosnadsoverslag samt å ta stilling til valg av tomt for skolebygningen.

Tomt ble ervervet av gården Asp østre.

«Til at forestaa og lede arbeidet med oppførelse av Skolehuset på Aspbakken valgtes en byggekomité bestaaende af P. Saur, Ole Aune og Sefenias Inderberg samt suppleant Henrik Hatling. Huskomitéen har snarest at avertere efter anbud paa arbeidets utførelse, hvilket anbud bliver at forelegge herredstyrelsen til endelig vedtagelse.»

Komitéen arbeidet raskt, for 6 januar 1899 sto det å lese i avisa Mjølner:

ANBUD

paa materialer og arbeid til opførelse af et skolehus med lærerbolig og et lidet udhus paa Asphaugen i Egge modtages i Ingeborg Finstads hus lørdag den 14de januar 1899 kl. 12 middag. Skolebygningen skal være 22 ½ alen lang, 11 ½ alen bred og 11 alen høy fra grunnmur til takbandet. (1 alen var 0,62275m) Anbud kan gjøres særskilt for materialer og arbeide eller for begge dele til sammen. Nærmere oplysninger erholdes ved henvendelse til undertegnede.

*Egge herred 28de decbr. 1898
For byggekomitéen: Paul Saur.*

Herredsstyret gikk inn for et anbud fra John T. Klæt og Karl Johansen Vikhammer på kr. 4950 for oppførelsen av skolebygningen på Asphaugen. Kontrakten mellom entreprenørene og byggekomitéen ble godkjent.

Videre uttalte herredsstyret:

«I forbindelse med denne sag besluttedes at skolebygningen oppføres saaledes at at forssiden vender mod Snaasenveien og med hovedindgang fra denne. Skolelokalet anbringes paa sydvestre ende, hvorved skoledirektørens bemærkning imødekommes saaledes at lyset falder ind på venstre side og bagfra. Skoledirektørens bemærkning om høiden imødekommes ikke, da herredsstyrelsen anser at høiden af 3 meter mellom gulv og underloft for tilstrekkelig».

Byggearbeidet kom i gang i 1899. Austli skole var ferdig og ble tatt i bruk fra skoleåret 1900/1901. Det var 12 elever i småskolen og 14 elever i storskolen som sammen med lærerinne Petra Høgsnes og lærer J. M. Kippe fikk ta i bruk den nye skolestua på Austli. En stor dag for alle. Austli krets hadde fått et tidsmessig skolelokale med familiebolig som besto av 3 værelser og kjøkken i første etasje og tre værelser i 2. etasje. Her var det også en større sal som ble brukt til sløydsl og som senere ble omgjort til klasserom. Det ble innkjøpt ovner fra Trondhjems mekaniske verksted gjennom H. E. Olsen. Regninga lød på kr. 329,80. Til nyskolen ble det også kjøpt nytt skap til kr. 30,- og et kateter til en pris av kr. 12,-, beskjedne investeringer ut fra vår tids målestokk.

De opprinnelige bevilgningene til bygginga strakk ikke til, selv om kretsens innvånere delvis hadde vært behjelpelig med å skaffe gratis bygningsmaterialer. Det ble en del oveskridelser. Den endelige regninga kom til å lyde på kr. 5587,50. Karl Johansen og John Westerhus fikk bevilga tillegget til akkordsummen.

Med hensyn til navn på den nye skolen, fikk skolestyret skriv fra formannskapet i desember 1900 hvor det ble anmoda om at navnet Svenning skole burde forandres til Austli skole (krets). Skoletomta hadde ved skylddeling den 13. oktober d.å. fått navnet Austli, samt g.nr. 19, br.nr.5 og en matrikkelgjeld på 4-fire- øre.

Det var for øvrig Martin Saurasunet, aktiv politiker og medlem av skolestyret, som hadde foreslått navnet Austli.

Da Austli skole ble tatt i bruk, vart skolen to-delt. Undervisningstida var 10 uker, d.v.s. 60 dager i året både for småskolen og storskolen. Småskoleklassen utgjorde de tre første skoleåra med til sammen 12 elever. Disse hadde kvinnelig lærer. Allerede fra 1. klasse ble det undervist i flere fag, og det ble gitt karakterer som ble innført i egne karakterbøker. For småskolen ble det gitt karakterer i kristendomskunnskap, a) bibelhistorie og kirkehistorie, b) katekismus med forklaring, norsk muntlig, regning, skriving, jordbeskrivelse, historie, handarbeid for jentene, hovedkarakter, flid, oppførsel, sang og evner. Storskolen besto av samla klasse for elever fra 4. til 7. klasse. I tillegg til faga i småskolen, ble det undervist og gitt karakter i faget naturkunnskap, gymnastikk og tegning.

Elevenes skoledag var lang, fra kl. 8.30 – 14.30, men da med en lengre pause midtpå dagen, den såkalte middagskvila. De øvrige friminuttene varte i 5 minutter, og en skoletime varte i 55 min.

Undervisninga foregikk delvis på landsmål. Fra 1895 ble landsmålet det offisielle opplæringspråket både i skriftlige og muntlige arbeider ved alle skolene i Egge kommune.

Fra 1896 fikk elevene fritt skolemateriell. Ordfører Mortinus Utheim hadde ivra for denne saka i mange år. Tidligere var det pålagt foreldrene å betale bøker og skrivesaker, noe som var en økonomisk belastning for enkelte.

Våren 1901 bad lærer J. M. Kippe på nytt om å få fratre stillingen som lærer ved Austli krets men fremdeles beholde storskoleposten ved Forbregd krets og stillingen som kirkesanger. Dette forutsatte at det ble oppretta egen lærerpost ved Austli med til sammen 24 ukers undervisning fra skoleårets begynnelse i 1902. Som lærer ved Austli ble ansatt Karl Mortinussen Kippe som da var lærer i Ogndal. Karl var sønn av J. M. Kippe.

Den nye læreren fikk ansvaret for de to klassene ved skolen. Karl Kippe ble ikke på Austli i så mange år. Han ble syk og måtte ha vikar for skoleåret 1913/14. Matias Vaardal vikarierte dette skoleåret.

På grunn av sviktende helse, sa Kippe opp posten fra 1. juli 1914 og trakk seg tilbake som lærer, bare 36 år gammel. Han kjøpte seg en gård i Dalbygda i Beitstad og flytta dit. Ved hans avgang uttrykte skolestyret følgende:

«Skulestyret vil herved faa lov aa segja lærar Karl Kippe takk for det gode og trufaste arbeid han har gjort i dei aara han hev vore lærar her i bygda og må uttale sin sorg yver at han i saa ung alder maatte slutte med skulegjerningi».

Aksel Elden ble ansatt som lærer etter Karl Kippe. Året etter søkte Elden om permisjon for å ta et vikariat ved Namdal folkehøgskole. Skulestyret kunne ikke innvilge søknaden da det var uheldig for skolen på mange måter. Dessuten hadde departementet pålagt skulestyrene ikke å innvilge permisjoner i slike tilfeller.

Som ny lærer fra skoleåret 1915/16 gikk skulestyret enstemmig inn for Johan Nordgård, lærer i Rindalen.

I åra fram mot 1920 økte barnetallet i hele kommunen. I Austli krets var det i 1920 35 elever. Skolen måtte tre-deles. Det ble avertert etter ei lærerinne, og fra skoleåret 1920/21 ble Aslaug Rian ansatt i kombinert stilling ved Austli og Vatne.

I storskolen skjedde det lærerskifte da Johan Nordgård søkte seg over til Forbregd fra 1. mars 1921. Olav Munkeby overtok posten, men allerede samme høst sa han opp. Sigurd Nilsen fra Meldal ble lærer fram til nyttår 1921 da Trygve Elden overtok vikariatet ut skoleåret.

Fra høsten 1922 ble Karl Sprauten ansatt som lærer ved Austli. Karl Sprauten bodde på Glasø i Beitstad og drev gården ved siden av lærerjobben på Austli. Ved skolen hadde han et rom hvor han hadde tilhold i alle åra. Han syklet delvis mellom Beitstad og Austli. Senere benyttet han melkeruta,

da den kom i stand. Selve lærerleiligheten ved Austli ble utleid til ulike leietakere.

I løpet av de første ti-åra av skolens historie skjedde det en del forandringer og påkostnader. Da Austli skole ble tatt i bruk, var det anlagt overbyggd brønn som vannkilde til bruk for skolen og læreren. Men tilsig av infisert vatn fra husdyrgjødsel gjorde at sunnhetskommissionens formann, distriktslege Bugge, påla kommunen å utbedre anlegget. Det gikk ennå en del år før det ble innlagt springvann i skolestua til bruk for elevene. Nå ble det slutt med sinkbøtta, en farlig smitekilde i en tid da tuberkolosen var den store folkesykdommen. Innlagt drikkefontener kom i midten av 1920-åra. Egge sanitetsforening var med å ytte økonomisk bistand til tiltaket.

Ei stor nyvinning skjedde da skolen fikk installert elektrisk lys i 1918. Dermed var det over og ut for oljelampa.

Skolen fikk etterhvert utbedret leikeplassen. Mens Kippe var lærer, ble det planta granhekk rundt området på tre sider. Dette ble utført av lærer og elever i fellesskap. I mange år var jordveg for læreren ved Austli et stadig tilbakevendende spørsmål. I følge skoleloven, var kommunen pliktig til å anskaffe jordveg for læreren, stor nok til av en kunne ha to kyr på båsen. Lærerlønna var forholdsvis lav og forutsatte en jordveg som attåtnæring i sommermånedene. Ei såkalt avsnvgodtgjørelse ble utbetalt til læreren som kompensasjon. Ved det opprindelige uthuset på Austli ble det i første omgang innreda et grisehus, og i vedskjulet skulle det være rom for «nogle høns». I 1904 ble uthuset utvida med rom

for ei ku i tillegg. Etter at J. Nordgård kom til Austli, gjorde skolestyret alvor av planene. Det ble ervervet jord og oppført et uthus med fjøs. Dette var fullført i 1917.

Elevtallet gikk ned i åra fram mot 1925, og fra høsten 1926 ble Austli igjen 2-delt. Aslaug Rian ble overført til Forbregd. Karl Sprauten fikk ansvar for de to klassene ved skolen. Slik var forholda fram til 1938. Det året ble det snakk om sammenslåing av Forbregd og Austli. Skolestyret fikk brev fra skoledirektøren med oppmoding om å drøfte sammenslåing av kretser.

Den nye skoleloven av 1937 satte krav til bygging av gymnastikksaler. Husstell var med i de nye fagplanene. Bygging av ulike spesialrom var nødvendig. Loven pekte også på mulighetene for kretsreguleringer. Skolestyret mente at det kunne være en mulighet for at Forbregd og Austli gikk sammen om ei felles utbygging. Kretsmøtet på Austli gikk i mot ei slik ordning med 14 mot 6 stemmer. Nå viste det seg at elevtallet ved Austli hadde økt ut over 30-åra. I 1938 var elevgrunlaget så stort at skolen måtte 3-deles. Resultatet av det hele ble at skolen skulle opprettholdes og at det skulle lyses ut en midlertidig lærerinnestilling fra samme høst. Julie Godtvasli ble ansatt, men kom ikke til å virke i så lang tid. På grunn av sykdom ble hun permittert, og Mette Svenning ble vikar i hennes sted.

I de kommende åra skjedde det stadig skifte av kvinnelige lærere ved skolen og med hyppige og kortvarige vikariater. Dette kan muligens sees i forbindelse med uvissheten om den framtidige klassesdelinga.

Fra skoleåret 1941/42 ble Else Elie, Trondheim, ansatt i en kombinert småskolepost ved Austli og Forbregd. Hun sa opp posten og slutta til jul i 1943, og fra nyttår 1944 ble Kari Bolaas, Steinkjer, ansatt.

Heller ikke hun ble særlig lenge ved Austli. Allerede i 1945 ble det søkt etter ny lærerinne, og Astrid Slåttelid fikk stillingen. Da hun søkte permisjon i skoleåret 1947/48, ble Oddny Okkenhaug vikar i hennes sted. Astrid Slåttelid sa opp posten sin fra 1. juli 1948. Fra samme høst ble Austli 4-delt, og en hel småskolepost ble utlyst. Oddny Okkenhaug fikk stillingen..

Hun søkte seg over til Forbregd fra høsten 1951. Julie Godtvasli vikarierte i hennes sted, men ble senere på året ansatt i den utlyste stillingen fra 1951.

I storskolen hadde lærersituasjonen vært mer stabil. Karl Sprauten som overtok etter J. Nordgård, sa opp posten ved Austli fra april 1941 p.g.a. sykdom. Sprauten hadde vært lærer ved skolen i nærmere 20 år. Som ny lærer etter Karl Sprauten ble Asmund O. Solberg, Gudå, ansatt.

Solberg ble ved skolen inntil han fra skoleåret 1950/51 fikk stillingen ved Forbregd skole. Som ny lærer ved Austli kom nå Bjarne Størdal.

Rent skolepolitisk kom første halvdel av 50-åra til å være prega av spørsmåla omkring den framtidige skolestrukturen i kommunen. Sentralisering og nedlegging av skole ble et hett tema. Intensjonene i skoleloven av 1936 var ikke oppfylt for noen av skolene. I tillegg var det kommet en ny lov for framhaldsskolen i 1947.

Alt i 1949 bad departementet skolestyret om å ta stilling til utvidelse av lesetida, Alt

i 1949 bad departementet skolestyret om å ta stilling til utvidelse av lesetida, deriblant også fagene sløyd, handarbeid, gymnastikk og husstell. For å løse spørsmålet om utbygging og reising av spesialrom, ble det gitt anledning til å bygge såkalte samleskoler. Romsituasjonen for Forbregds vedkommende var prekær siden elevtallet hadde steget så raskt. Dessuten var framhaldsskolen uten egnede lokaler. Den fristet en heller kummerlig tilværelse i forsamlingslokalene Solhaug eller Gimle. Skolestyret var nødt til å løse disse spørsmålene.

I første omgang valgte skolestyret sentralisering og utbygging av Forbregd. Ved kretsmøte på Austli i 1952 var det ingen av deltakerne som gikk inn for denne ordninga. Flertallet samla seg derimot om at Forbregd ble utbygd med rom for framhaldsskolen og spesialrom for opplæring i de praktiske fagene.

Dermed var det håp om at Austli kunne bestå, sjøl om faren for 3-deling også var et faktum. Det endelig vedtaket i skolestyret gikk imidlertid ut på full sentralisering og bygging av ny skole på Kvamsenget. Første byggetrinn skulle tas i bruk fra høsten 1956.

Den 28. juni 1956 bestemte et enstemmig skolestyre at undervisninga ved Austli krets skulle legges til Forbregd fra og med skoleåret 1956/57. Det skulle settes opp buss fra Granlia. Elevene i småskolen skulle få skyss heim etter endt skoledag. Sjøl om det på kretsmøte den 2. juli ble reist protest mot å legge undervisninga til sentralskolen, og samtidig anka saka inn for departementet, ble det et faktum at Austli skole ble nedlagt, etter å tjent som

skolested i 55 år. Kretsen gjorde sitt beste for å beholde skolen, men måtte gi tapt. Det vitner om at Austli hadde hatt en sentral og kjær plass i lokalsamfunnet, og at tidligere elever og foreldre såg med vemod på skole nedleggelsen.

Skolestyret hadde også gjort vedtak om å opprette en skoleinspektørstilling fra høsten 1956. Bjarne Størdal ble ansatt og flytta over til sentralskolen.

Lærerinna Julie Godtvasli, ble overført til småskolen på Forbregd. Det var ingen veg tilbake.

Austli skole ble kjøpt av et andelslag hvor ungdomslaget, bondelaget, idrettslaget m.fl. gikk inn som aksjonærer. Lokalene

ble i første omgang utvida med en større festsal og sanitæranlegg. Siste tilbygg og scene kom i 1980, og hele anlegget tjener i dag som samfunnshus. Leikeplassen ble tatt i bruk som parkeringsplass. I kjelleren har bl.a. Egge historielag innreda et brann-sikkert rom for oppbevaring av gammelt kildemateriell.

Asphaugen Sanfunnshus tjener i dag ulike funksjoner i lokalsamfunnet. Ennå kan mange fornemme atmosfæren av ei forgangen tid i det gamle skolelokale som nå utgjør litj-salen. Den vakre fasden mot riksvegen er bevart. Ennå lever en dâm av en tid da dette var Austli skole.

1. rekke f. v.: Einar Nordgård, Anna Holden, Solveig Oksås, Marie Antonsen, Kristine Saursaunet, Ingebjørg Svenning, Ane Svenning, Haldis Sneve, John Saur.
2. rekke f. v.: Gunnar Saur, Arne Asp, Harald Antonsen, Magnhild Saur, Kristine Holden, Ragna Svenning, Åsta Saursaunet, Leif Nordgård, Mikal Sandseter, Gudmund Leren.
3. rekke f.v.: Edvard Holden, Oddmund Saur, Einar Svenning, Emil Norheim, Magne Fornes, Magne Saursaunet, Bjarne Leren, Oddmund Nordgård, Johan Nordgård, Sigfred Holden.

Lærer Trygve Elden, Arne Asp, Oddmund Saur, John Saur, Bernhard Norheim, Sigfred Holden, Kristine Holden, Åsta Saursaunet, Ragna Svenning, Borghild Vikan, Ingebjørg Svenning.

1. rekke f.v.: Liv Saur, Åse Saur.

2. rekke f.v.: Elisabeth Guldahl, Laila Schei, Else Holden, Turid Saursaunet,

Aud Henriksen, Anny Svenning.

3. rekke f. v.: Olav Bratberg, Erling Skevik, Kåre Asp, Steinar Klæth, Bjarne Saur,

Odd Bardal, Odd Saur, Asbjørn Granhus.

1. rekke f. v.: Petra Vikan, Anna Holden, Selma Liberg, Brynhild Jørgenvåg.
2. rekke f. v.: Ole Nybo, Ottar Fossum, Aslaug Rian, Eli Liberg, Ingebjørg Sneve.

Frå skole til samfunnshus

Av Eystein Bardal

Allerede før krigen var sentralisering av Austli skole (sammenslåing med Forbregd til en felles skolekrets) opptatt til behandling i Egge kommune. Søndag 22.mai 1938 vart det holdt kretsmøte på Austli der sentraliseringa vart diskutert. Det var 20 frammøtte. Følgende er protokollert frå dette møtet: «Etter noko diskusjon om saka vart framlegget om sentralisering nedrøysta med 14 mot 6 røyster».

Søndag den 18.februar 1940 holdtes nytt kretsmøte. Det forelå skriv frå Egge skolestyre hvor spørsmålet om ny kretsordning blir bedt behandla i kretsen. Resultatet vart denne gang motsatt forgående møte. Ny kretsordning (sammenslåing med Forbregd) vart vedtatt med 7 mot 5 stemmer.

Krigen satte vel en stopper for videre prosess i denne omgang. Den 11.juni 1956 vart holdt kretsmøte på Austli. Formannen i skolestyret var til stede og orienterte. Det kom fram at det både av praktiske og økonomiske grunner ville være fordeler med sentralisering. Skolestyret hadde gjort sitt vedtak, og saka var i realiteten avgjort, sjøl om det i seinere kretsmøte i Austli-kretsen vart vedtatt forslag som viste at stemninga var skeptisk til sammenslåing med Forbregd. Det kan vel konstateres at motstanden mot sentralisering smuldra bort som følge av hussaka.

Odin Saurasunet.

Siden starten i 1908 hadde Austli ungdomslag hatt forsamlingshus for Austlikretsen som overordna, stor sak. Det var skaffa byggetomt på myra på Asphaugen, tømmer vart innsamla, men innsatsen var i «rykk og napp» og resultatet uteble.

Men drømmen levde. I 1950-åra vart hussaka sterkt aktualisert, og foreløpig løst ved at skyttarhuset på Østby vart flytta til ny tomt ved Asphaugen. Det var

imidlertid klart, at som forsamlingshus for grenda, var dette å betrakte som en midlertidig (og noe provisorisk) løsning. Arbeide for et permanent forsamlingshus fortsatte. Det vart i 1956 valgt ei husnemnd som straks kobla hussaka til den aktuelle skolesituasjonen og utarbeidde planer for et huslag, (Asphaugen Samfunnshus AL) som skulle overta og bygge ut skolebygget til samfunnshus.

Planene fikk brei tilslutning av grendefolket, og laget fikk overta skolebygget av Egge kommune, i realiteten uten kontant vederlag. Kommunen vart andelseier

med egne representanter, og konstituerende generalforsamling i Asphaugen Samfunnshus AL, vart holdt 19.januar 1958.

Etter finansiering, bl.a. tippemidler, lån i Sparbu og Egge Sparebank, stor påteguna innsats av bygdafolket i form av dugnad og gratis tømmer, kom byggearbeidet i gang i 1960. Odin Saurasunet og Åsmund Schei sto for byggearbeidet og ledet dugnadsinnsatsen.

Arkitekt Arne Eggen (seinere fylkesarkitekt) hadde utarbeidet tegninger for huset.

Andreas Andersen Finstad

Av Atle Bardal

Det en kjenner til av skolehistorie for Austli-kretsen begynner egentlig i 1841 da Andreas Andersen Finstad fra Stod ble tilsatt som kirkesanger i Egge og Følling kirker og lærer i «vedkommende kredse». (Egge og Følling var den gangen begge sokn i Stod kommune). Det er mulig at det tidligere kunne ha vært noen form for undervisning i prestenes regi, men dette begrenset seg gjerne til kristendomsfaget.

Finstad var født på gården Finstad i 1811 og gift med Anne Eriksdatter Utgård, også fra Stod. Lærerutdanninga hans var det prost Rissen som sto for, pluss at han hadde et 3 måneders kurs ved domssognets almueskole i Trondheim.

Det er trulig at skolen de første i de åra var omgangsskole, men med skoleloven som kom i 1860 ble det bestemt at det skulle være slutt på omgangsskolen. I 1869, da Egge ble egen kommune, var det fire skolekretser i kommunen, nemlig Svenning, Østby, Helge og Hundlo. Finstad holdt skole på Østby og Svenning.

Andreas Finstad hadde, etter at han kom til Egge, kjøpt en parsell av Stor-Svenning. Her rydda- og dyrka han jorda og bygde opp hus. Gården ble, og blir den dag i dag, kalt Finstad-gården.

Det var naturlig at skolen i kretsen fikk tilhold på gården, og at kretsen fikk navnet Svenning krets etter gårdsnamnet. Her holdt skolen til fram til og med skoleåret 1899/1900 da den nye skolestua på Austli var klar for bruk.

Andreas Finstad ble i 1877 avløst av John Mortinus Kippe, også fra Stod, når det gjalt kirke- og skoletjenesten i Egge, men han fortsatte enda i ti år i Følling. Sitat fra «Innherredsposten» 26.mai 1899:

Den 10de November 1886 holdt han sit 50 aars jubileum, hvor sogneprest Hersleb holdt hovedtalen og opläste under samme et aabent brev til jubilanten fra biskop Laache, hvori han frembar sin tak for samarbeidede og pligtroskab i den tid Laache var sogneprest i Stenkjær og Egge.

Ved sida av lærer/klokkergjeringa og gårdsdrifta hadde Andreas Finstad mange tillitsverv. Han satt i herredsstyret, fattigkommisjonen og Andreas Andersen Finstad døde 17. september 1901, 90 år gammel.

Sitat fra «Innherredsposten» igjen:
Burde ikke gamle Finstad haft en premie for dette sit arbeide?

Godt spørsmål!

Lærere på Austli 1900 – 1956

Av Atle Bardal

John Mortinus Kippe

1843 – 1923. Født i Stod, gift med Karen Olsdatter Kveberg fra Sunndalen. 8 barn, 3 døtre og 5 sønner. Gikk

i skredderlære og arbeidet som skredder noen år. Han gikk på Klæbu seminar og hadde lærerposter i Sunndalen 1866-69 og Sparbu 1869-77 før tilsetning som kirkesanger i Eggekjerka og lærer på Forbregd og Svenning. Kippe var den første læreren på Austli, 1900-1901. Han slutta som lærer i 1906.

Kippe var (ved siden av klokker- og lærergjeringen) også bankrevisor og han hadde mange kommunale og politiske til-litsverv, bl.a. var han i mange år formann i Nord-Trøndelag Arbeidersamfunn. «Han er en god nasjonal mann», skrev «Inntrøndelagen» om ham på hans 80-årsdag.

Hans holdninger ble også lagt merke til av Johan Bojer, som skal ha brukt ham som modell for klokker Holta i romanen «Kongens karer». Sitat:

Her kommer han forbi klokkergården, som ligger tett ved veien med grønnhvit stue og et lite rødt fjøs Der står gamle klokker Holta sjøl og hugger ved. Det svære kvite håret og skjegget står som i føik om hodet, men nå retter han seg opp og glaner hit gjennom jernbrillene. Det er så vidt han hilser, men smilet er nærmest et jeip. Venstremann, målmann og avholdsmann,

fanatiker i alt, og Gud vet om han ikke truer med neven efter storkaren som rei forbi. Det er godt at det er hundre mil fra herren på sjefsgården og ned til den fyren.

Petra Bertine Høknes

1868-1916. Født på Høknes ved Namsos. Kom til Austli i 1900 da skolen ble tatt i bruk. Hvor lenge hun var

på Austli vites ikke. Hun hadde trulig delt post mellom Forbregd og Austli, og hun var lærerinne på Forbregd til hun ble sjuk og døde i 1916.

Karl Mortinussen Kippe

1878 – 1962. Sønn av J.M. Kippe, født i Sparbu, gift med Bergljot Elise Jacobsen, 8 barn. Han tjente hos fylkes-

mann Guldahl til han var 17 år. Levanger lærerskole. Var framhaldskolelærer på Vatne og lærer på Vålen før han kom til Austli i 1901. Her holdt han skole til i 1913, da han måtte slutt som lærer p.g.a. hørselssvikt, bare 36 år gammel.

Karl Kippe hadde som sin far sterke nasjonale band. Mens han var på Austli fikk han bl. a. i gang sangkor og musikk-korps

og var en av hovedpersonene bak stiftinga av Austli ungdomslag. Han var også diktar. En av hans sanger, Norigs merke det reine flagg,...,som var dikta i samband med stiftinga av ungdomslaget, er gjengitt på annen plass i dette skriftet.

Ved Karl Kippes avgang uttrykte skolestyret følgende:

Skulestyret vil herved faa lov aa segja lærar Kippe takk for det gode og trufaste arbeid han har gjort i dei aari han hev vore lærar her i bygda og maa uttale si sorg yver at han i saa ung alder maatte slutta skulegjerningi.

Matias Vårdal

Født i Fjaler i 1888. Eksamen fra Notodden lærerskole 1913. Kurs i hagebruk, gymnastikk og edruskapsopplæring.

Vikarierte for Karl Kippe 1913/14. Var seinere lærer i Solund, Selje, Straumsnes og Fjaler.

Vårdal hadde mange tillitsverv innen skolestell og edruskapsarbeid.

Aksel Elden

Født i 1888 i Egge, gift med Sylvia Fossum. En datter.

Mære landbrukskole 1908, Askov Folkehøjskole 1909 og 1910, eksamen fra Elverum lærerskole 1913. Sløydkurs 1914. Kurs Askov 1920. Lærerhøgskolen 1923.

Han var lærer i Å 1913/14 og på Austli 1914/15. Fra 1915 til 1924 var han på Namdal Folkehøgskole og i Åsen fra 1926. Elden vart seinere tilsatt hos skoledirektøren i Nord-Trøndelag.

Aksel Elden hadde mange tillitsverv innen lærerlag, skolestell, kommunale nemnder og frilyndt ungdomsarbeid. Statsstipend 1920, studiereise i Sverige og Danmark.

Johan Nordgård

Født i Sparbu i 1883, gift med Oline Myrvang. Tre sønner. Oline Myrvang døde og han giftet seg seinere med Hildur Kløften.

2-årig folkehøgskole, Elverum lærerskole 1907, kurs i song, gymnastikk og hagebruk.

Han var lærer i Rindal 1908-15 og på Austli fra 1915 til 1921 da han søkte seg til Forbregd fra mars i 1921. Han ble samtidig klokker i Eggekjerka og betjente begge disse postene til han gikk av for aldersgrensa.

Nordgård var ordfører i Egge 1916 - 31 og 1935 - 38. Han var formann i skolestyret 1937-41 og en periode etter krigen.

Marie Hundlo

1865-1943, født Hammer, fra Grong, gift med Eilert Hundlo, tre sønner. Hun hadde post på Forbregd fra 1892. Hvor lenge hun

var i denne posten er uklart. I starten av skoleåret 1923/24 var hun vikar for Aslaug Rian på Austli.

Marie Hundlo var med å stifte Egge Sanitetsforening i 1907. Hun var formann i foreninga fra starten og fram til 1935.

Aslaug Rian

Hun ble tilsett i kombinert stilling ved Austli og Vatne da Austli ble tre-delt i 1920. Midt på 20-tallet gikk elevtallet på Austli ned igjen og skolen ble på nytt to-delt fra skoleåret 1926/27. Aslaug Rian ble da flytta over i kombinert post ved Forbregd og Vatne, og var seinere i full post ved Forbregd inntil hun pensjonerte seg.

Olav Munkeby

fra Frol, 1891 – 1961, gift med Gudrun Okkenhaug, 3 døtre. Han overtok posten etter Johan Nordgård, men sa opp posten allerede høsten 1921. Munkeby hadde seiner poster på Okkenhaug, Mule og i Lierne.

Sigurd Nilssen

fra Meldal, født 1878. Gift med Mari Hol. En sønn og en datter. Levanger lærerskole 1904. Først lærer i

Rødøy. Vikarierte på Austli i høsthalvåret 1921. Han var seinere lærer på Storås og i Meldal.

Trygve Elden

1891 – 1975. Gift med Borghild Jule. 2 sønner og en datter. Han overtok vikariatet etter Sigurd Nilssen ut skoleåret 1921/22.

Trygve Elden var bonde på Dyrstad i Egge. Han var medlem av Egge herredsstyre i en årrekke, hadde tillitsverv i bank og kommunale nemnder, bl.a. som formann i jordstyret i mange år.

Karl Sprauten

1890 – 1969. Født i Beitstad. Gift med Karen Hovd. 10 barn, 3 døtre og 7 sønner.

Elverum lærerskole 1911. Lærer på Trongsundet skole i Verran. Lærer på Austli 1922-1941.

Samme året som han begynte på Austli, kjøpte han Asp Vestre og budde der til han i 1927 solgte gården og flytta til Sprova, der han overtok Øvre Glasø. Fra da av brukte han mye godt sykkel som framkomstmiddel til det ble oppretta skolebuss fra Nord-Beitstad til Steinkjer utover 30-åra.

Karl Sprauten var den læreren som hadde lengst tjenestetid på Austli. Nærmere 20 år hadde han vært der, da han i 1941 sa opp posten p.g.a. sjukdom.

Julie Godtvasli

var født i Malm i 1901. Levanger lærerskole 1926. Hun hadde post i Bindal før hun i 1938 ble tilsatt i en midlertidig kombinert stilling på Forbregd og Austli, etter at skolen ble tre-delt. P.g.a. sjukdom ble hun ikke lenge i stillingen, men hun ble tilsatt i fast stilling på Austli igjen fra 1951. Hun var da på Austli til 1956 da skolen ble nedlagt. Seinere var hun på Forbregd og Egge til hun gikk av som pensjonist.

Mette Svenning

vikarierte for Julie Godtvasli fra 1938 til 1941. Hun var kjent for å være ei streng lærerinne, men hun nøt stor respekt blant folk som kjente henne godt. Hun befatta seg også med lyrikk, og hennes dikt har gjerne et religiøst tilsnitt. Ett av hennes dikt er gjengitt på annen plass i dette skriftet.

Gerd Pettersen

Kristiansund, 1917 – 2007, seinere gift Mollan. Levanger lærerskole 1941. Vikarierte for Else Elie den første tida av skoleåret 1941/42. Var seinere lærer ved forskjellige skoler i Kristiansund.

Else Elie

Født i Trondheim i 1919. Levanger lærerskole 1940. Tilsatt på Austli 1941-43. Gift med Knut Sletvold, lærer ved Trondheim off.skole for døve. Fra 1944 var hun også tilsatt ved døveskolen. Seinere tok hun 2. avd. spes.ped. og ble audiopedagog. Hun og mannen fikk fire barn, ei jente og tre gutter. Else Elie Sletvold døde i 1978, bare 59 år gammel.

Odd Reidar Foss

Født i Steinkjer i 1919, gift med Sidsel Bjørken, 2 døtre. Eks.art. Steinkjer landsgymnas 1939, eks. Levanger lærerskole 1941. Han vikarierte på Austli i begynnelsen av skoleåret 1941/42 før Asmund O Solberg kunne tiltre posten.

Foss tok engelsk/norsk/historie grunnfag. Han hadde poster ved framholdsskolene i Inderøy og i Blaker og ble seinere rektor ved Sørums ungdomsskole.

Asmund O. Solberg

Født i 1903. Etter lærerskoleeksamen fra Levanger lærerskole hadde han post i Rolsfjord. Seinere var han i 15 år på Gudå skole i Meråker før han i 1941 kom til Austli.

Han var på Austli fram til 1950 da han flytta til Forbregd, og seinere til Egge skole etter sentraliseringa av grunnskole i Egge. I 1951 ble han gift med Ingeborg Svendgård fra Skogn, som da i mange år hadde vært husholderske for ham.

Asmund O. Solberg hadde to store interessefelt utom sjølve lærergjeringa. Det var idrett og sang. Han var ei drivkraft innen skoleidretten i Egge. Det var han som var hovedmann da «Skolbakkin» ble anlagt og han bygde «Yrken» i lag med andre driftige ski-entusiaster. Både Solberg og Ingeborg var ivrige medlemmer av Egge Songlag helt fra starten og så lenge koret eksisterte. Han var også dirigent å fleire perioder.

Asmund O.Solberg døde i 1981.

Kari Bolaas

Født i Ogdal i 1917. Etter middelskole, ungdomsskole, handelsskole og husmor-skole tok hun i 1943 eksamen ved Levanger

lærerskole. Tilsatt ved Forbregd/Austli fra nyttår 1944 til 1945. Hun hadde seinere post i Engerdal for hun ble tilsatt ved Steinkjer skole hvor hun virket fram til pensjonsalderen.

Kari Bolaas hadde kommunale verv fleire perioder (kommunestyret, sosialstyret m.m.) Hun arbeidet i mange år som klokker etter at hun ble pensjonist og var formann i K.F.U.K. i Steinkjer.

Charlotte Marie Welde

1923 - 2005 født Haugland fra Borkenes, gift med Leopold Welde. Ei jente og to gutter i første ekteskap og ei

jente i andre ekteskap. Hun var student da hun vikarierte for Kari Bolaas på Austli etterjuls vinteren 1944. Gikk lærerskolen i Tromsø. Studerte seinere tysk, pedagogikk og samf.fag. Underviste ved skolene på Borkenes i heile sitt yrkesaktive liv.

Astrid Slättelid

Født i Karlstad i 1922, gift med Per Hartvig Thommesen, 2 barn - jente og gutt. Eksamen ved Levanger lærerskole i 1945. Tilsatt

ved Forbregd/Austli 1945 - 1948. Statens lærerinneskole i husstell avd.B 1948. Etter Stabekk hadde hun post ved Sør-Odal framhaldsskole, før hun kom tilbake til Trøndelag og Strindheim skole på Strinda omkring 1950. Seinere var hun lærer ved Nidarvoll skole i Trondheim.

Hun slutta som lærer da hun var 65 år.

Oddny Okkenhaug

1915-2006, gift med Håkon Okkenhaug, fem barn, fire jenter og en gutt. Eks.art. ved Orkdal landsgymnas og eksamen ved Levanger

lærerskole. Hun hadde post ved Vatne 1946-47 og vikarierte for Astri Slåttelid på Forbregd/Austli fra 1947/48. Fast ansatt i denne posten fra høsten 1948. Var seinere ansatt ved Forbregd og Egge så lenge hun var yrkesaktiv.

Bjarne Størdal

Født i Lensvik i 1901, gift med Johanna Grostad, 2 sønner. Eksamen ved Volda Lærerskule i 1925. Myklands handelsskole, Strinda fylkesskole og Norges lærerhøgskole 1938. Hadde lærerpost på Fillan, Hitra og post som lærer og krikesanger Gravvik før han i 1950 ble tilsatt på Austli. Her ble han til skolen ble nedlagt ved sentraliseringa i

1956. Størdal ble den siste læreren på Austli. Etter sentraliseringa ble han skoleinspektør i Egge.

Mens han var i Gravvik hadde han fleire tillitsverv, ordfører, formann i skolestyret, kirkeverge og formann i styret for Naustbukta Samvirkeleg.

Bjarne Størdal døde i 1978.

Vikarer i kort tid og handarbeids- og sløydlærere

I tillegg til de foran nevnte, var det noen som var innom Austli-skole i korte vikariat.

Det var:

Oddny Taraldsen

Paul Vaterholm

Gudmund Leren

Håkon Okkenhaug

Johan Hovik

Gunnar Wæhre til minne.

Av Johan Solheim

Med Gunnar Wæhre har en sentral person i Egge historielag sin historie gått bort.

Han la ned et stort og fortjenestefullt arbeid innen mange områder i lagets 35-årige historie. Han var en person med klare meninger og stort engasjement og nøt stor respekt blant alle oss som fikk lære han å kjenne.

I 1993 skjedde en viktig begivenhet da laget ga ut sin første årbok, noe som har skjedd hvert år siden. Gunnar var med i den første redakjonskomiteen og bidro med stoff i flere av de etterfølgende årbøker. I årboka for 2001 hadde han en artikkel og «Kost i gamle dager». Stoffet var hentet fra mora -Anna Wæhre - og er den dag i dag en høyst aktuell påminning om kostholdet før og kanskje nå. Videre skrev han blant annet om Lund gård - en gård som fikk nyte godt av hans store arbeidskraft og innsats.

Som formann i historielaget i mange år ledet han dugnadsarbeid ved Egge kirke og han var ivrig opptatt av å ruste opp Helgefeltet. Feltet framstår i dag som et godt besøkt felt både av lokale og utenlandske gjester.

I 2004 var han som formann med og åpna Alfredstien i Eggemarka, en turstinettnettverk til glede for svært mange den dag i dag – både barn og voksne.

Gunnar var og engasjert i utviklinga av Østbyfossen- et anlegg som drives i fellesskap

av historielaget og Egge museum. I 2003 ble og Egge museum en del av SNK, noe han hadde sterke motforestillinger mot. Han mente museet kunne bli lidende både mht lokalt engasjement og til nedprioritering fra et styre langt unna. Dette var en problemstilling han stadig kom tilbake til.

Gunnar var drivkraften i å få samla felleshistorien for Kvam, Stod og Egge, og det var med stolthet han kunne legge fram bind I i 2006. Han var og med og starta arbeidet med bind II som kom ut litt seinere.

Gunnar satte og i gang arbeidet med en egen bok om Egge. Den er enda ikke er fullført, men mye stoff ligger samla.

I tillegg til innsats innen mange praktiske oppgaver, var han i mange år sekretær og leder i lagets styre. For sitt omfattende arbeid, store innsats og engasjement ble han utnevnt til æresmedlem.

Våre tanker går til Elfrid og den nærmeste familie.

Egge historielag lyser fred over Gunnar Wæhres minne i takknemlighet for det arbeidet han la ned for laget.

Johan Solheim
Leder i Egge historielag

Ole Anton Qvam: En samfunnsbygger fra Egge

Av Lars Lilleby Macedo

Det er gått 200 år siden eidsvollmennene samlet seg. På denne tiden er det skjedd en rivende samfunnsutvikling i Norge. Noen har bidratt mer til dette enn andre. En av dem som har bidratt mye er Ole Anton Qvam fra Egge.

Jeg ble først kjent med Ole Anton Qvam som grunnleggeren av Sparbu og Egge Sparebank i 1873. Han gikk inn med mye av grunnkapitalen og ble valgt til leder av både Direksjonen og forstanderskapet. Disse vervene beholdt han fra stiftelsesåret og fram til 1886.

Men det skulle vise seg at han hadde mye mer å vise til enn dette.

Ole Anton Qvam ble født 5.8.1834 i Bolsøy utenfor Molde. Han var sønn av gårdbruker Ole Larsen Qvam og Johanne Pedersdatter Ryan og vokste opp på gården Mek. Han var nest yngst av syv søsken. Faren døde da han var 10 år. Og moren døde da han var 15 år.

Det ble krevende ungdomsår. Han måtte tidlig ta ansvar for seg selv og sin egen økonomi og flere ganger måtte han avbryte studier for å sikre inntekter til livsopphold. Likevel ble han ferdig med artium i 1853 og med juridisk embetseksamen i 1862.

Ole Anton Qvam.

Den 10. mai i 1857 kom han med dampbåten «Innherred» til Steinkjer. Den da 23 år gamle Ole Anton hadde fått post som huslærer på By gård hos David Andreas Gram.

Det oppstod et kjærlighetsforhold mellom den nye huslæreren og den 14 år gamle eleven og datteren på gården Fredrikke Marie. Forholdet ble holdt hemmelig i mange år. Men i 1863 ble forlovelsen kunngjort. Og i 1865 giftet de seg.

I 1863 kjøpte de gården Gjøvran. Men de ble boende på By fram til 1873 for å hjelpe Fredrikkes mor som var blitt enke.

Fredrikke og Ole Anton fikk 5 barn. Bare to levde opp til voksen alder – sønnen Olaf og datteren Louise. Olaf døde 25 år gammel, og bare Louise nådde moden alder. Hun ble en av de første kvinnene i Norge som tok medisinsk embetseksamen, og hadde egen legepraksis i Egge. Hun var aktiv i kvinnekampen sammen med sin mor Fredrikke Marie. Louise døde ugift på Gjøvran i 1944. Kona Fredrikke Marie er kjent som en av de helt sentrale strategene i kampen for full stemmerett for kvinner, for stiftelsen av Norske Kvinners Sanitetsforening og kvinners kamp for unionsoppløsningen.

Den juridiske embetseksamen ble opp-takten til en lysende yrkeskarriere for Ole Anton Qvam:

- I 1863 ble han fullmektig hos soren-skriveren i Stjør- og Verdal.
- Samme år fikk han fikk bevilling som overrett sakfører.
- Og i 1864 åpnet han advokat praksis i Steinkjer.
- I 1865 ble han Sorenskriver i Gauldal.
- To år seinere ble han høyesteretts-advokat.
- 1889 ble han lagmann i Frostating lagdømme.
- Og fra 1894 til 1902 var han Fylkes-mann i Nord-Trøndelag.

Ved å kjøpe gården fikk han stemmerett. Og han kom raskt med i det offentlige

liv. I 1868 ble han ordfører i udelte Stod herredstyre og i 1869-85 var han ordfører i Egge. Som ordfører kom han med i Amtstinget og spilte en aktiv rolle i jernbanesaken og i sykehusstellet.

Under forvaltnings- og unions-striden fra 1870 til 1905 var han en av venstres ledende politikere. I rikspoli-tikken ble Ole Anton Qvam en radikal førerskikkelse. Som politiker bidro han til å trekke opp skillelinjene mellom Venstre og Høyre. Det sies at han var kompromissløs og prinsippfast når det gjaldt Venstres politikk. Han var hard mot sine motstandere og ofte voldsom i sin ordbruk. Han var formann i Norges Venstreforening i periodene 1884 – 1889 og 1894 – 1896. Og han var med på å grunnlegge Nord-Trøndelag Venstre.

Et viktig mål for Venstreforeningen var å arbeide for oppløsning av unionen med Sverige. Qvam var sterk eksponent for den radikale fløya. Han gikk bl.a. inn for å gi kvinner stemmerett, for kjønnslikestilling, svekking av unionelle band, avskaffing av latinundervisning og innføring av parlamentarismen. Iflg Fredrikke var Ole Anton den første som offentlig reiste kravet om kvinners stemmerett. Dette skal ha skjedd i et politisk møte i Steinkjer i 1869.

I 1874 ble han innvalgt på Stortinget for første gang. I de neste 30 årene skulle det bli 4 stortingsperioder og 6 ulike statsrådsposter. Han skulle bli president i Lagtinget og seinere også i Odelstinget. Og til slutt statsminister for Norge i Stockholm i perioden 1902 – 1903.

Postkort med motiv fra Gjævrån gård i Egge like etter forrige århundreskifte.

I perioden 1877 til 79 var han formann for protokollkomiteen på Stortinget. Fra 1880 til 1888 var han medlem og formann i justiskomiteen. Det vervet fikk han også seinere. Han var formann i den parlamentariske jurykommisjonen i perioden 1882-1884. Og han var medlem av straffelovs kommisjonen fra 1884 til 1889.

Qvam var initiativtaker til at nye lover ble utgitt på både bokmål og nynorsk. Slik var det ikke før hans tid. Men hans store juridiske livsverk ble likevel forarbeidet til ny straffeprosesslov og innføringen av

juryordningen. Loven ble vedtatt i 1887 stort sett etter det utkastet han hadde laget.

Høsten 1903 måtte han gå av som statsminister på grunn av sykdom. Han døde hjemme på Gjævrån 8.7.1904. Dermed fikk han ikke oppleve avslutningen på den prosess han selv hadde vært så delaktig i, nemlig å arbeide for oppløsning av unionen med Sverige.

Som privatperson sies det at han avreagerte og ladet batteriene gjennom musikken og at han skrev flere komposisjoner.

Utmerkelser:

Ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden 1891.

Kommandør av 1 klasse fra 1899.

Storkors fra 1901.

Han er avbildet på døra til Tinghuset i Trondheim.

Bondeungdomslaget har reist en 3,5 m høy bautastein på graven hans på Egge kirkegård.

Politisk resyme:

Lokalpolitikker:

Medlem av herredstyret i Stod 1867

Ordfører i Stod kommune 1868 – 69

Ordfører i Egge kommune 1869-95

Innvalgt på Stortinget fra:

Nordre Trondhjems Amt, 1874-85. (For partiet Venstre fra 1883)

Søndre Trondhjems Amt, 1886-88 og 1895-97

Nordre Trondhjems Amt, 1898-1900

Lagtinget:

President 82-85

Odelstinget:

President 86-88

Medlem av regjeringen:

Statsråd – Justis- og politidepartementet - 06.03.1891-01.05.1893

Statsråd – Justis- og politidepartementet – 17.02.1898-31.03.1899

Statsråd – Indredepartementet – 01.04.1899-28.2.1900

Statsråd – Revisjonsdepartementet – 01.02.1900-31.10.1900

Statsråd – Landbruksdepartementet – 31.03.1900-05.11.1900

Statsråd – Justis- og politidepartementet – 21.4.1902-21.10.1903

Statsminister:

Statsminister - Statsrådsavdelingen i Stockholm - 21.4.1902-21.10.1903

Guttespeiderbevegelsen i Egge.

Av Asbjørn Nordgård

Fra venstre: Jon Ragnar Øfsti, Asbjørn Nordgård, Otto Nonstad, Truls Otto Bardal, Olle Johnny Haugseth.

Første jentespeidergruppe i Egge ble etablert 2. desember 1947 og var organisert i Kristelig forening for unge kvinner (KFUK). Ethel Inderberg var initiativtaker og troppsleder i 23 år.

Egges første guttespeidergruppe ble innmeldt i Norsk Speidergutt-Forbund (NSF) 11. mars 1953 med 5 aspiranter og lærer Kolbjørn Berg som troppsleder. Lærer Kolbjørn Berg kalte sammen 5 gutter som skulle danne grunnstammen og være patruljeførere for den nye guttespeiderbevegelsen i Egge. Det var

Otto Nonstad, Olle Johnny Haugseth, Truls Otto Bardal, Jon Ragnar Øfsti og undertegnede Asbjørn Nordgård. Ørn var navnet på den første patruljen, med Otto Nonstad som patruljefører.

En gang i uka var det møte hos Kolbjørn Berg der vi ble forberedt på de krav og de kunnskaper vi måtte ha for å bli ledere for nye speidere. Kolbjørn var ikke bare en dyktig leder, men også en stor inspirator for oss. Det var ikke få ting som måtte læres for å bli gode speidere. Alle møter var svært trivelige og ble avsluttet med Speiderbønnen «Kjære far i

høye himmel» og speiderhilsen,- Speidere vær beredt,- alltid beredt.

For å friske opp hukommelsen var Kolbjørn svært ivrig på «Kims spill». Her la han opp 10 til 15 ting på et brett som vi fikk se på i 15 sekunder. Så skulle vi skrive opp de ting vi husket på,- og det var ikke bestandig så enkelt. Hvem husket på en liten binders mellom fyrstikkesken og blyanten? I starten var det vanskelig å huske, men etter hvert lærte man små triks for å huske bedre. Nyttig senere i livet.

Knuter var en annen ting,- båtmanusknop, flaggstikk, pålestikk, og halvstikk med flere, ble terpet gang etter gang til vi kunne knutene «i blinde.» Båtmanusknop endte ofte som «kjer-ringknote,» men som sagt,- trening gjør mester.

Å kaste med livline var en annen aktivitet som ikke bare fenget, men var nyttig å kunne hvis noen gikk gjennom isen og skulle reddes. Slik var i alle fall intensjonen med denne øvelsen. En skinnpose med blyhagl var festet på en 15 meter lang line som det gjaldt å kaste en 8-10 meter og treffe et mål som ofte besto av to pinner som det gjaldt å få lina mellom. Ofte kunne lina gå rett opp, eller treffe bakken rett foran kasteren. Men med trening og atter trening gikk det bedre etter hvert.

Førstehjelp var også noe som måtte kunnes. Spjelking av bein med det utstyret en hadde med seg, samt bandasjering av armer, fingre og hode. «Lushetta» var en populær hodebandasje. Når den var lagt, lignet den på en turban. Holger Nielsens metode for å gjenopplive druknede personer ble også grundig gjennomgått.

Jon Ragna, Truls, Otto og Olle Johnny.

Roald Hatlinghus, Hermann Simonsen og Asbjørn Nordgård.

Roald Hatlinghus, Truls Bardal og Hermann Simonsen.

Olle Johnny, Otto, Truls og Jon Ragnar.

Dagens metode med hjertekompresjon og innpust er nok mye mer effektiv og har reddet mange flere enn Holger Nielsens metode. Men den gang gjaldt det som nå,- du må prøve med de midler og den kunnskapen du har.

Kart og kompass var også en viktig del av opplæringen. Å ta ut kompasskurs og krysspeile for å finne ut hvor en var ble

etter hvert rutine. Når vi hadde vært på tur, måtte vi tegne inn ruta vi hadde gått. Kartet over Byafjellet på den tid var svært unøyaktig, så en måtte skjerpe seg for å kunne tegne inn på kartet steder der en hadde vært. Denne kunnskapen har vært til stor glede også senere ved turer i fjellet og i skog og mark. Så er det en fordel vi ikke må glemme,- kompasset går ikke

tom for batteri som GPS'en kan gjøre. Det er alltid smart, for ikke å si påkrevet, å ha med kart og kompass på tur.

Omtrent hver helg var vi på tur på Byafjellet. Ved en «lur» plass ved Svarttjønnbekken ble det laget en barhytte hvor vi kunne finne ly for vær og vind. Det var få ting som kunne hindre oss fra å dra ut på tur. Det ble stopp når snøen var over 20 cm dyp, men regn stoppet oss ikke. Vi fikk etter hvert erfare at det finnes ikke dårlig vær, bare dårlige klær. Ullgenser og dårlige anorakker var ikke de beste klær når det regnet og snødde, men slik var det,- alle slet med det samme problemet,- søkkvåte klær. Så var det å tenne opp bål for å få noe varmt å drikke og varme i kroppen. Det gjaldt også å få tent opp bål ved hjelp av en fyrstikk. Da gjaldt det å samle never og tørre grankvister og verne bålet mot regn og sludd. Hvis du brukte mer enn en fyrstikk fikk du høre det i lang tid etterpå,- skammen var stor.

Det var også mange fine samlinger sammen med speidere fra Steinkjer hvor sang , konkurranser og underholdning var vanlige innslag. En ivrig og inspirerende leder i Steinkjer var arkitekt John Aasum. Han hadde en fantastisk måte å fortelle og underholde på. Spesielt husker jeg historien om hvordan det var å være på skitur i skogen når det var måne-

skinn. For når det er måneskinn ser det ut som om det er trær der og skygge der. Men i virkeligheten er det skygge der og trær der. Aasum stakte seg frem gjennom skogen med store armbevegelser, gestikulerte og pekte med stor iver og innlevelse. Og det måtte gå galt til slutt,- når det var trær der og skygge der og ikke skygge der og trær der. Kollisjonen med treet endte i et spektakulært fall på gulvet til stor glede for alle som bivånet hele seansen.

Sankt Georgsdagen feires den 23 april og er viktig for speiderne. Sankt Georg er speidernes høye beskytter, og legenden forteller at Sankt Georg drepte en forferdelig drage i Lilleasia med lanse, og samtidig reddet en uskyldig jomfru. For å feire dagen var det ofte først gudstjeneste i Egge kirke og derfra marsjerte vi til Speiderhuset ved Håkkadalsbrua, hvor det var underholdning og øvelser på speidervis.

Etter hvert ble flere gutter opptatt som speidere, og vi som var med fra starten ble patruljeførere og delte vår kunnskap med de nye speiderne,- en spennende og givende tid.

Jeg har personlig hatt stor glede av å være med i speideren. Kolbjørn Berg var en stor inspirator og lærte oss en masse som er kommet til god nytte senere i livet. Alle som har vært med i speiderbevegelsen i Egge har mye å takke Kolbjørn for, og jeg og flere med meg minnes tiden som speider med stor glede.

Så alle som har vært speider i Egge: Husk... vær beredt - alltid beredt!

Helgesfeltet,- nye informasjonsskilt.

Av Asbjørn Nordgård

Første gang Helgesfeltet er omtalt i skriftlig form, er vel under Gerhard Schønings reise gjennom en del av Norge i 1773, 1774 og 1775. Han omtaler Helge som en gård som hadde vært av stor betydning i «fordums Dage», og at det måtte ha bodd en eller annen stor konge eller høvding her. Konklusjonen for dette trekker han på grunn av de mange store og små gravhaugene, bautasteinene og «tingplassen» som finnes i området.

I 1823 utga det «Kongelige Norske Videnskabers Selskab» Lorent Diderich Kluwer's «Norske Mindesmærker aftegnede paa en Reise gjennem en Deel af

det Nordenfjeldske». Han beskriver Helgesfeltet meget nøye både med skrift, skisser og kart. Han siterer at etter et gammelt sagn skal en kong Helge være begravd i Helgeshaugen, av hvem gården også har fått sitt navn. Men en Herr Dreier som var med på ferden, hadde en annen konklusjon. Han mente at Helge var en samlingsplass for en eller flere bygder hvor folket kom sammen for å «helge»,- holde helg,- utøve gudsdyrkelse, bivåne ting og rettergang, og at stedet måtte ha hatt flere offerhus. Grunnen til at han dro denne konklusjonen var at det måtte ha vært mye folk i området for å lage de store grav-

Planleggingsmøte med Torbjørn Haugen, Kolbjørn Skaufel og Even Gunnar Grindberg.

haugene, få reist bautasteinene og lage «tingplassen» med de store steinene og steinveiene.

En pensjonert tysk arkeolog jeg snakket med på Helgesfeltet, var også av samme mening. For å få laget disse store gravhaugene, reist bautasteinene og laget «tingplass», må det ha vært mye folk til stede. Han var imponert over de store haugene og bautasteinene på området, noe av det fineste han hadde sett, og det sier ikke lite. Hans hilsen til Egge Historielag var: Ta godt vare på området og hold det i hevd.

Jeg mener vi gjør det i dag, vi kan gå rundt og se på feltet med gamle og nye plakater med opplysninger om området. Egge historielag har lagt ned et stort arbeid for å informere om feltet på forskjellig vis. Nye og instruktive plakater er satt opp på

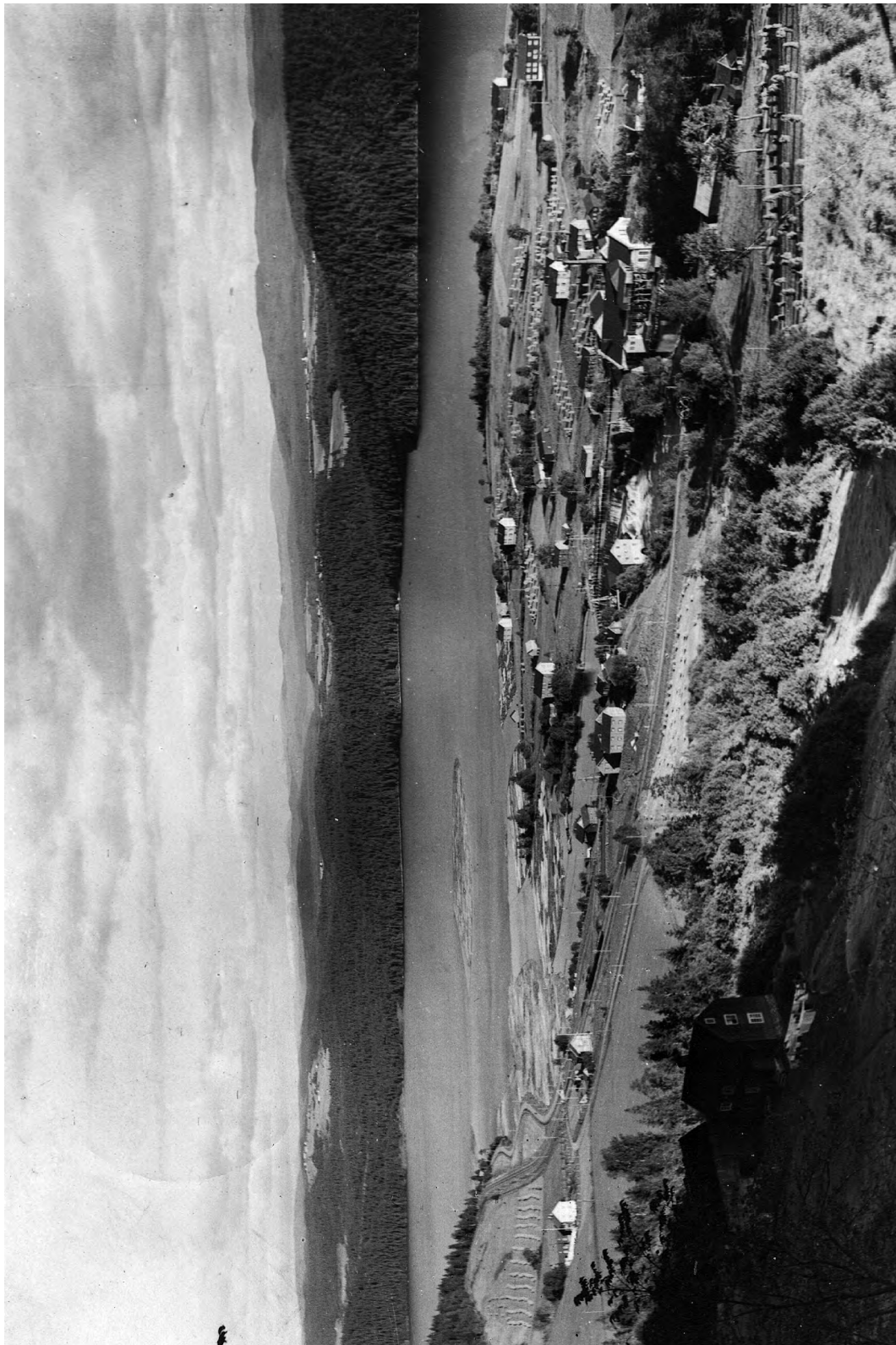
nye stativ som gjør det lett å orientere seg og få nyttige opplysninger om feltet. Historielaget gjør en stor jobb med å slå gras for å gjøre feltet tilgjengelig slik at det er attraktivt for turister og fastboende å komme hit for å se på feltet.

Interesserte utenlandske turister finner veien til Helgesfeltet, men det hadde vært ønskelig at flere fra Steinkjer og Egge hadde funnet veien hit. Det er plass nok for alle til å vandre rundt og la seg imponere over bautasteinene og gravhaugene, og spekulere over hvordan de ble laget, og hvem som laget dem. Det er benker på feltet slik at folk kan slappe av, kose seg med medbragt kaffe og nyte området.

God tur og god fornøyelse.

Asbjørn Nordgård, Even Gunnar Grindberg og Torbjørn Haugen har det første skiltet klart.

Postkortmotiv fra Byafossen mot Reinsvatnet, sannsynligvis fra siste halvdel av 1930.

YRKESKOLEN

Av Magne Kvistad

I Årbøkene til Historielaget er det mange interessante beskrivelser og historiske fortellinger om personer, hendelser og viktige bygninger i Egge, både fra gamle dager og fra nyere tid. Storgårdene og kirka har fått sin plass, og plassfolka og småkårsheimer er heller ikke glemt.

For arbeidslivet og bosettingen i bygda har opprettelsen, og seinere avviklingen av industriplassene på By, Eggebogen og i Steinvika hatt stor betydning for bygdesamfunnet og fått plass i historien. Etter at krigen var over i 1945 ble det en store oppgave å gjenoppbygge landet. Steinkjer ble som kjent bombet og nedbrent, og det var en generell stor mangel på utlærte håndverkere i hele landet.

Det manglet tømrere, snekkere, elektrikere, murere og malere ol. Det var på den tid ingen organisert skolemessig opplæring av håndverkere i Norge, utenom en noe tilfeldig lærlingordning. For bygdeungdommen var landbruksskolen, husmorskolen eller skogskolen gode og aktuelle skoletilbud.

Opprettelsen av yrkesskoler for håndverksfag og tekniske fag ble derfor en prioritert nasjonal oppgave som politikerne tok alvorlig i gjenoppbyggingstiden. Mange var litt skeptiske til yrkesskolebegrepet. Realskolen og gymnaset var skoleveien videre den gang! Som eksempel kan nevnes at stillingsbe-

tegnelsen «rektor» ikke burde brukes i yrkesskolen.

Historien om Yrkesskolen i Egge er lite berørt i historielaget, derfor noen ord nå.

Fra Nord-Trøndelag Yrkesskolenemd gikk det straks etter krigen ut en henstilling til kommunene i Steinkjer-distriktet om å gå sammen om en felleskommunal yrkesskole.

Etter lange diskusjoner og litt tautrekking mellom 10-12 kommuner, ble det for Inntrøndelags-regionen vedtatt at yrkesskolen skulle bygges i Egge. Egge kommune stilte dyrkajorda på Kvam gård, på østsida av «riksvei 50», til disposisjon for bygging av skolen.

Inntrøndelag Yrkesskole startet egentlig med noen få korte håndverkskurs i byggefag som en midlertidig ordning i 1946/47 i en «tysk-brakke» på Fossem, og ble videreført på Kvam gård i Egge fra høsten 1948 som permanent skole med Hans Strand som bestyrer. Oppbyggingen på Kvamsenget skjedde etter hvert i mange byggetrinn over flere år som et ledd i praksisopplæringen. Byggingen av skolen ble nokså omfattende med mange byggetrinn og ulike fagretninger som krevde plass, og byggingen og driften av yrkesskolen ble noe av det mest betydningsfulle som har påvirket Eggesamfunnet i moderne tid. Dette er en viktig historie! Arkitekt var John Aasum ved Fylkesarkitektens kontor i NT.

Å la elever delta praktisk i selve byggingen av skolen som ledd i opplæringen var noe helt nytt. Som foreksempel når murerne og tømmerne var i ferd med å bygge huset, ble det samtidig iverksatt opplæring av elektrikere og malere osv. for å fullføre prosjektet. Dette skapte stor interesse langt utom Trøndelag, og det ar mange delegasjoner på besøk fra ulike deler av landet, og fra myndighetene i Oslo for å se og for å høre.

Det ble etter hvert mange forskjellige faglinjer på skolen. Skolen ble stor, og det var opp mot 400 - 500 årselever på dert meste. Mange lærere og funksjonærer bosatte seg i kommunen etter hvert. Kvamsenget-samfunnet ble forandret på mange måter med økt trafikk, egen butikk og eget postkontor, alt dette førte til liv og røre på mange vis.

Skolenavnet ble seinere endret til Egge videregående skole.

Under samme administrasjon ble også Steinkjer tekniske fagskole etablert 1968. Den var en skole for utdanning av elektroteknikere og da med ingeniørutdannede lærere, og elevtallet økte ytterligere.

Etter at myndighetene fattet vedtak om nedleggelsen og flytting av skolen til Guldbergaunet i 2012, ble dette en historie med negativt fortegn for Kvamsengsamfunnet. Hele skoleanlegget ble tømt og forfalt. Etter et par år med bygningsmessig fullstendig forfall ble det gjort vedtak om at det meste skal rives. Ca. 66 års skolehistorie på Kvamsenget tar slutt!

Både Egge historielag, Egge museum og skolens ansatte var opptatt av å ta vare

på historien om skolen, men uten særlig godt resultat. Pensjonistlaget ved skolen tok initiativet til å lage et «skolemuseum» i løpet av de siste årene, men prosjektet måtte oppgis. En stor bygningsmasse stod tom, men ingen ville/kunne redde samlingene i skolemuseet.

Harald Duklæth og Magne Kvistad har i løpet av 2013/14, (på eget redningsinitiativ), fotografert og laget en skolehistorie med tekst og bilder om «Yrkesskolen» i form av tekst og mange bilder. Skolehistorien er lagt ut på «Nettet», og er tilgjengelig for alle med tilgang til PC.

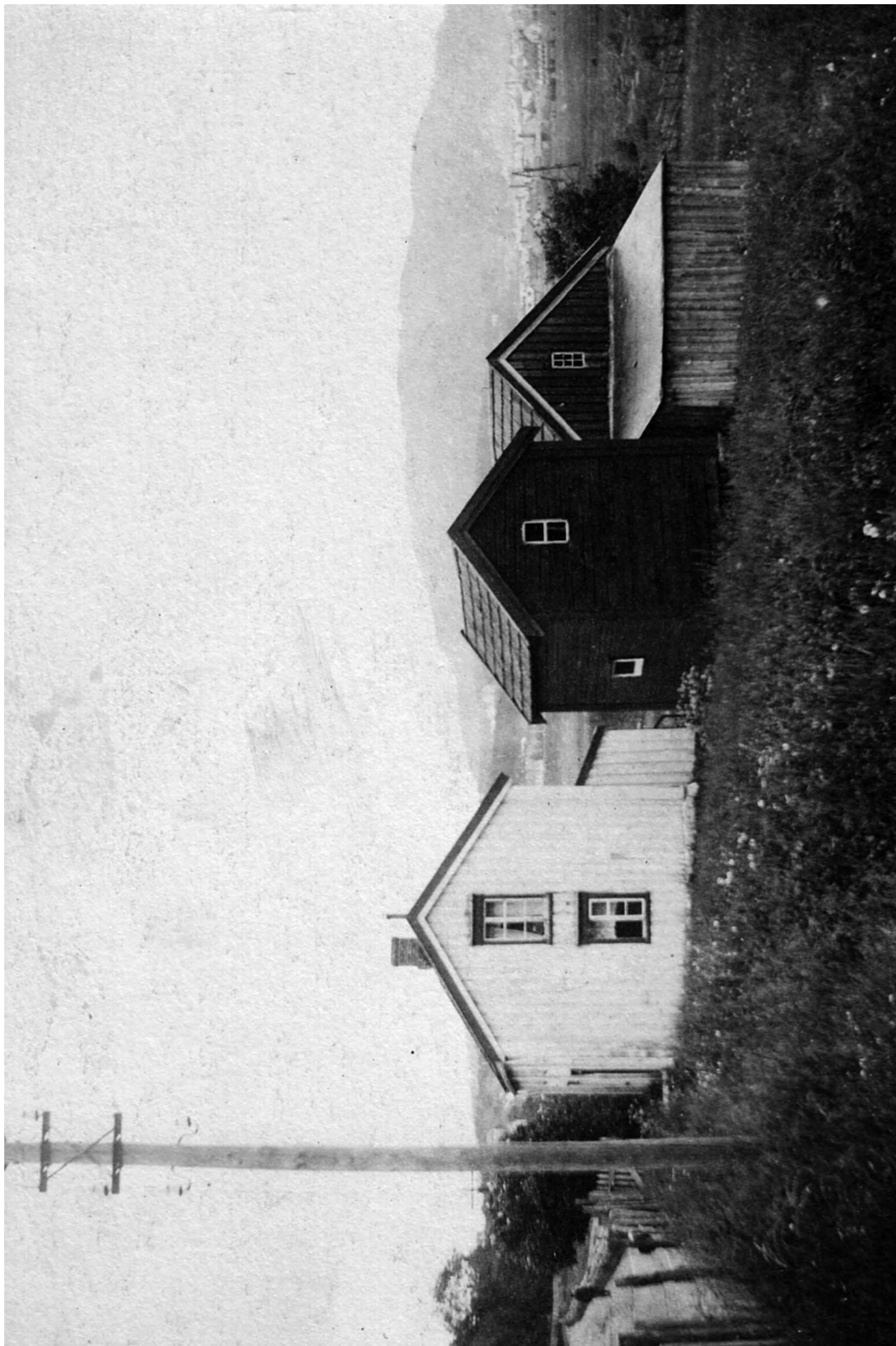
Harald har redigert og lagt ut bilder av bygninger, personale og elever. Og Magne har skrevet skolehistorien fra starten i 1946 på Fossem og skoledrifta på Kvamsenget fram til nedleggelsen og flyttingen i 2012.

Hvordan få lest historien og se bildene?

1. Gå inn på Internett! (Google.)
2. Skriv: **Eggevandring**
Du vil da få opp en lang meny som inneholder mange overskrifter over svært mye interessant stoff om Steinkjer og Egge m.v.
(Alt dette bør du se på en annen gang.)
3. Velg menyen: « **Etter 1945**».
Du vil da få opp: «**Inntrøndelag Yrkesskole .....**», og da kan du bla deg videre gjennom mye tekst og mange bilder. Billedgalleriet for elever/klasser kan rullere etter årstall m.v.

*Ønsker du større tekst/bilde?
Bruk: Ctrl og + tastene.*

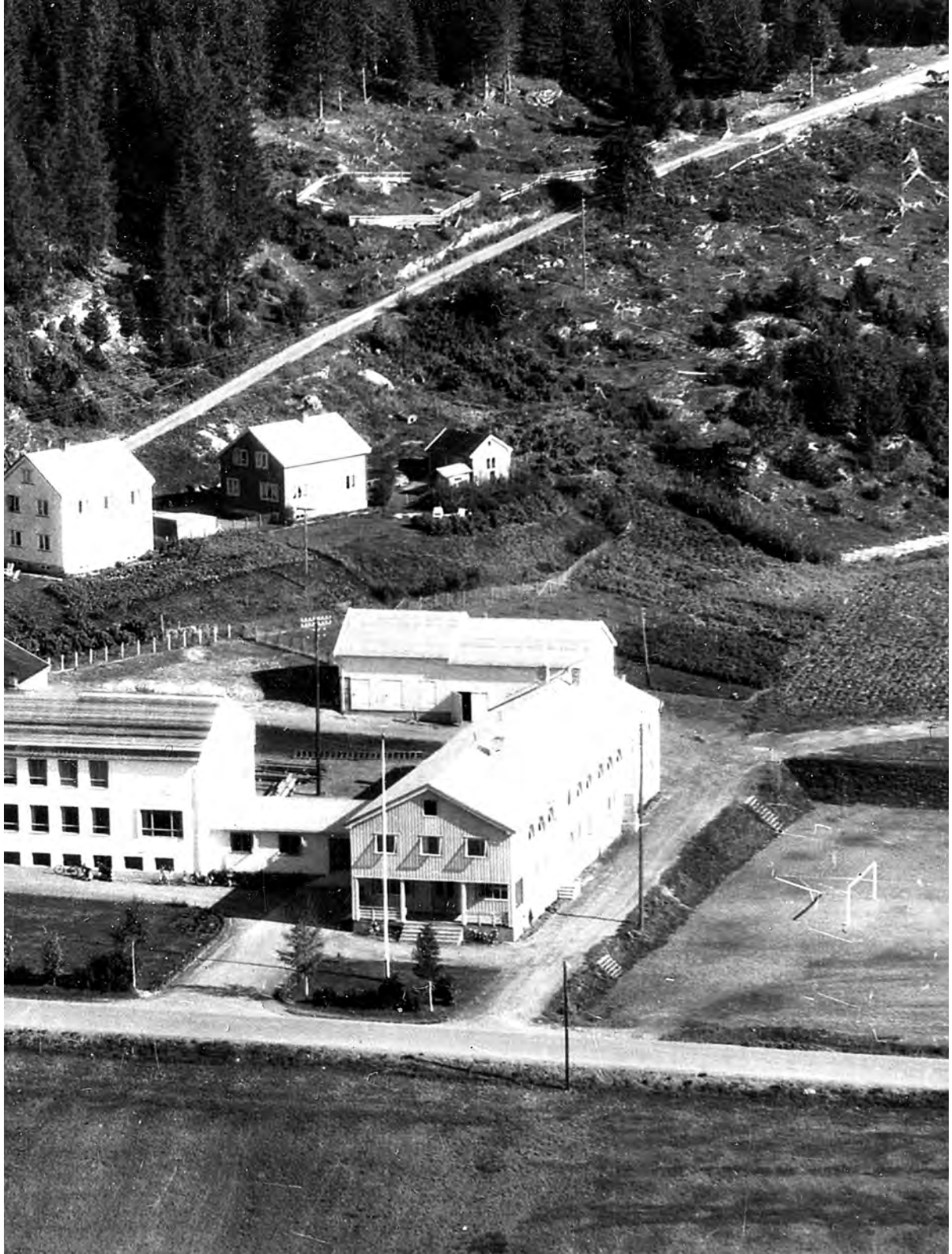
Lykke til!

*Fra Finnmarka/Gamle kongeveg. Bildet er et postkortmotiv som sannsynligvis er tatt av Constance Siem i 1902.
Motivet er Galsøystua som Anna Kammen bodde i.*

Intrøndelag Yrkeskole.

Den aller første

Av Atle Bardal

På gruppebildet på neste side ser vi det første årskullet ved Inntrøndelag Yrkesskole på Kvam skoleåret 1947-48. De 12 elevene, som kom fra heile fylket var Roald Hansen, Flatanger, Harald Ronnes, Beitstad, Olaf Sagen, Meråker, Leif Mansæterbakk, Meråker. Per Bremseth, Hegra, Petter Bragstad, Røra, Birger Forsell, Verran, Magne Brevik, Frosta, Ivar Juberg, Verdal, John Skulbørstad, Stjørdal, Torbjørn Austheim, Sparbu og Sigurd Solberg, Ogndal. På bildet ser vi også Torstein Bjugan, Hans Strand, Håkon Okkenhaug, kontorist Ruth Wang og kjøkkenpersonalet, Aslaug Gresseth og Eli Lian.

Sigurd Solberg (91) nederst til venstre på bildet, som var elev i dette første byggsnekker-kullet forteller:

Den egentlige starten av det som skulle bli Inntrøndelag Yrkesskole gikk for seg året før på Fossem. Det var da avvikla et kortvarig kurs der skolen holdt til i et provisorium ved Wangbergsaga. Under ledelse av kursleder, seinere rektor Hans Strand og faglærer Torstein Bjugan hadde eleven da ført opp to bolighus i lafta plank. Årskullet på bildet starta skoleåret alt midtsommers 1947, og da vart elevene sett i gang med å plukke ned de to bolighusene, som da vart flytta til Kvam og oppsett der som styrerbolig og lærerbolig. Torstein Bjugan leda arbeidet. Elevene fikk da lov til å arbeide overtid med rivinga, og for dette fikk ei

krone for timen. Dette var bra fortjeneste den gangen. Sigurd forteller at han satte pris på Bjugan både som lærer og som kamerat. Han forteller videre. «En dag mens vi dreiv med rivinga på Fossem, tok han med seg heile klassen uti marka for å plukke blåbær, vi måtte ha dessert, mente han. På fotballaget vårt var både Bjugan og Strand med. Et lite sangkor hadde vi også, under ledelse av Tor Kippe. Det var i det heile et godt og sosialt miljø. Teoriundervisninga foregikk på Gimle, og det var Håkon Okkenhaug som sto for denne delen».

Da klassen utpå høsten flytta til Kvam, vart den sett i gang med det bygget som vi ser på bildet. Det starta med å grave tomte. Dette var før gravemaskinens tid, så det foregikk med hakke og spade og trillebår. Bygget var innflyttingsklart til jul og inneholdt verksted for bygningsnekkerne, tegnesal og kontor i første etasje og kjøkken, matsal og 12 elevhybler i andre. Bjugan var arkitekt. Før bygget og hyblene var ferdig, bodde elevene rundt i heimene på Kvamsenget. Tørrmat holdt de seg med sjøl, og den inntok de på Kvams-saga som var spiserommet før nybygget var ferdig. Middagen fikk de på Egge aldersheim. Sigurd husker at en av elevene kommenterte dette med at han hadde ikke rekna med at han skulle hamne på gammelheimen når han kom på yrkesskolen.

Da nybygget sto ferdig ble det åpningsfest der blant annet formann i

yrkesskolenemnda, direktør Alf Haaland ved NTE, ordfører Karl Dahl og fylkesmann Asbjørn Lindboe var til steds. De prominente gjestene holdt taler og roste elevene for innsatsen ved byggearbeidet. Elevene sto for serveringen. Med ferdigstillingen av kjøkken og matsal, hadde det også kommet to jenter inn i miljøet, og dette sprta jo opp stemningen blant oss, husker Sigurd.

Til slutt forteller han en episode som hendte en lørdagskveld da Bjugan hadde reist heim til Hegra. To av elevene tjuvlånte motorsykkelen hans som sto innpå Kvamssaga og kjørte til fest på Gildevangen. Medelevene fekk grei beskjed om at det skulle bli juling dersom Bjugan fikk høre om det. Men på avslutningsfesten kraup de likevel til korset og innrømmet sin brøde.

«Tøffe kara», sa Bjugan berre.

Et bildet fra arbeidet med å reise det nye skolebygget for 40 år siden.

Bli med en siste tur inn i klasserommene på Egge

Av Lars Lilleby Macedo

Høsten 2014 startet rivingen av gamle Egge videregående skole på Kvamsenget i Steinkjer startet. I løpet av høsten vil dermed en snart 70 år gamle skolehistorie være jevnet med jorden.

Skolen ble startet som Inntrøndelag yrkesskole i 1948.

Forløperen til Inntrøndelag yrkesskole startet i Egge sag og høvleri ved Fossemvatnet i 1945, men sagbruket ble overtatt av okkupasjonsmakten, som bygde snekerverksted på tomta.

Nord-Trøndelag yrkesskolenemnd fikk leie verkstedet i årene 1945 til 1947 gjennom ordningen som ble kalt «Direktoratet for fiendtlig eiendom».

Yrkesskolen ble startet som en interkommunal yrkesskole for 16 kommuner i Inntrøndelag. Skolen hadde sitt første driftsår i skoleåret 1948/1949 med fem linjer: Tømrer, maler, jern og metall, elektriker og bilmekaniker. Skolen hadde 49 elever det første semestret.

Yrkesskolen på Egge ble fylkeskommunal i 1952, og fra høsten 1978 fikk skolen navnet Egge videregående skole. Skolens tilbud har gradvis blitt utvidet i årenes løp, men alltid hatt basis i de fem opprinnelige linjene.

I 1996 hadde skolen 340 elever og hundre ansatte.

Anlegget som nå skal rives består av 13 ulike bygninger. Mange av disse bygningene ble bygget av elevene.

To av bygningene huset også Egge barneskole. Disse byggene ble overtatt av fylkeskommunen i henholdsvis 1964 og 1978, da bareskolen ble flyttet noen hundre meter sørover til Forbregd.

Egge videregående skole og Steinkjer videregående skole ble administrativt slått sammen sommeren 2007.

Siste elev gikk ut av dørene fra den gamle yrkesskolen våren 2012, og skolen har siden ikke vært i bruk som undervisningssted.

Noen av byggene på Egge blir stående igjen, og skal brukes til blant annet grendehus, gymsal og industri/lager.

Fra tømmerverkstedet hos Egge videregående i 1960.

Handwritten text and drawings on a piece of paper, including the name "MARIE" and other illegible words.

110 år i statens tjeneste

Av Lars Lilleby Macedo

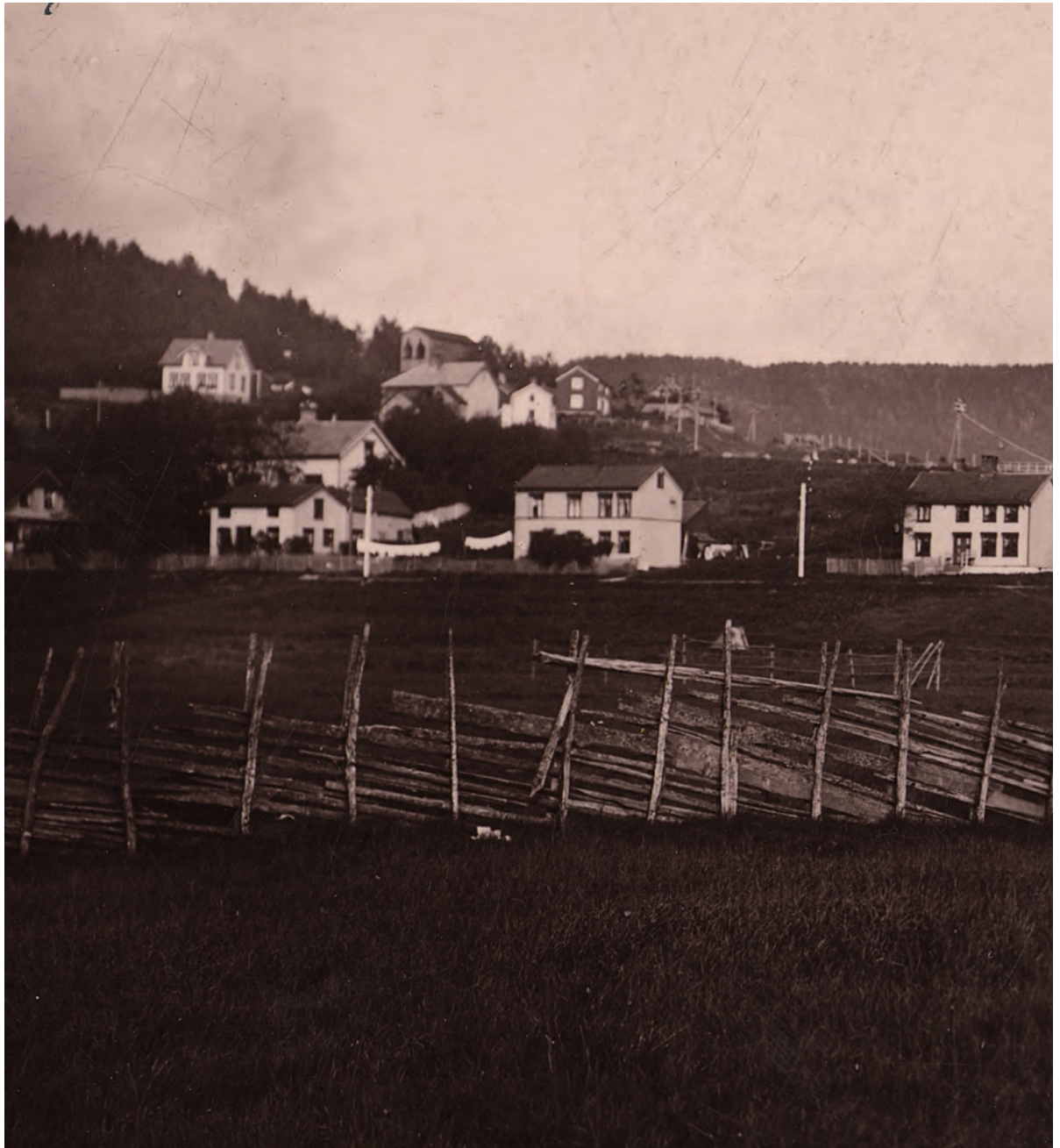

Jernbanebrua fra 1904/1905 over Gamle Kongeveg ble sommeren 2014 modernisert.

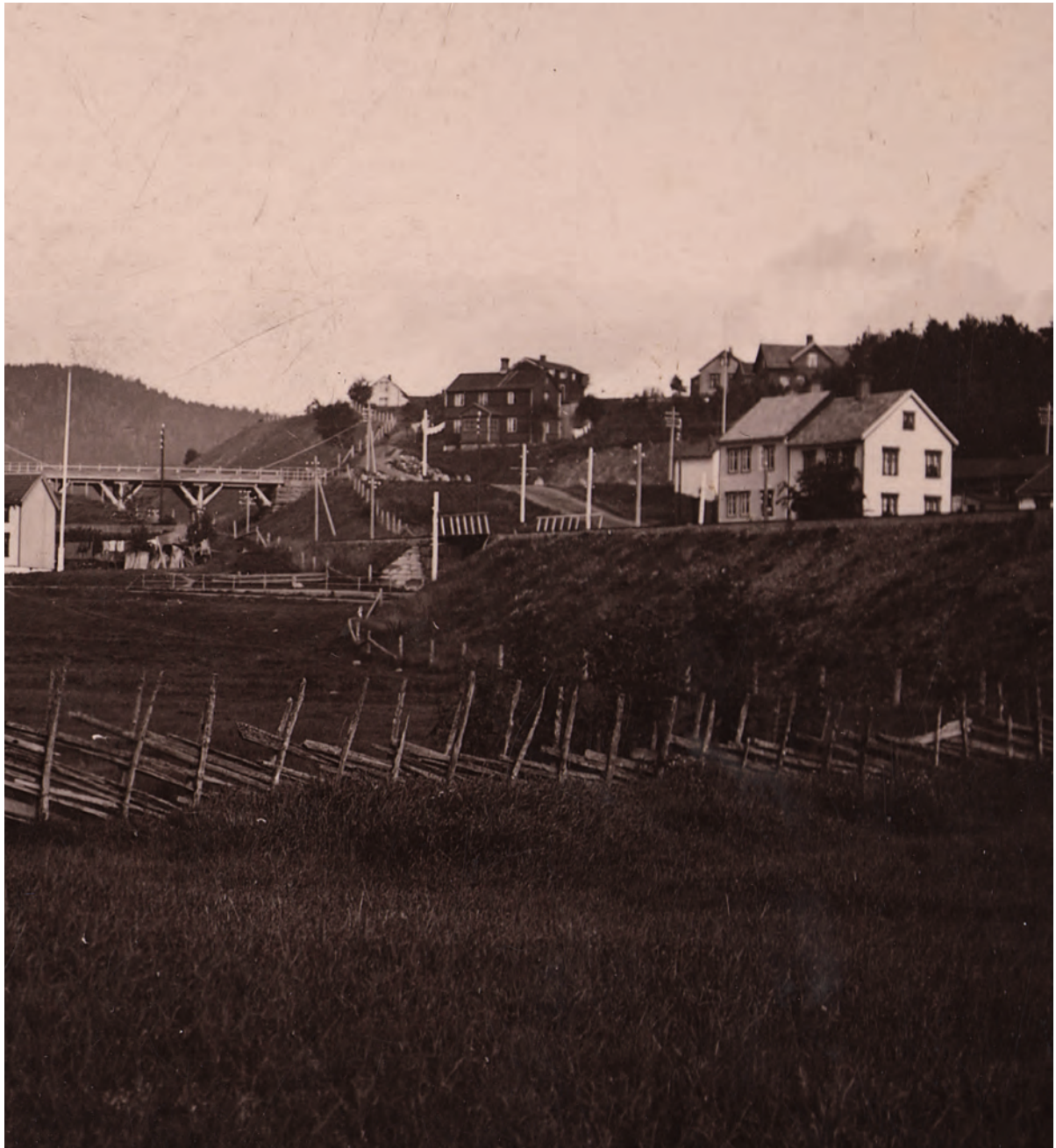
Jernbanebrua over Gamle kongeveg, like nord for Steinkjer stasjon ble sommeren 2014 oppgradert og modernisert – 110 år etter at den ble bygd.

De øverste steinene i undergangen ble demontert, og nye ståldragere ble lagt under sporene, og erstattet dermed den klinkede brua fra 1904/1905.

Steinene som er benyttet i undergangen er sannsynligvis hentet fra et lite steinbrudd som var lokalisert like ovenfor Hegge gård.

Slik så det ut rundt jernbanebrua på Finnmarka i 1916.

Trodde du Bystranda var en helt ny badeplass?

Av Lars Lilleby Macedo

Steinkjers nye badeattraksjon har en spesiell historie. Vi har tatt en titt i Trønder-Avisas avisarkiv og snakket med en av badegjestene fra 50-tallet.

Byen Stenkjær var knapt myndig i 1875 da Håkon Mosling la grunnlaget for det som etter hvert skulle bli byens største arbeidsplass ved området som ble kalt Naustvolden.

Den spede starten ble i 1900 avløst av Sunnan Treforedlingssamlag og disponent Eleseus Ramberg visjoner og store planer, og den samme Ramberg gikk i 1909 i bresjen for å danne A/S Stenkjær Dampsg og Høvleri.

I kriseårene først i 1920-årene ble imidlertid verftet nedlagt. Her kommer egentlig den første historien om Bystranda inn i bildet, for verftets bedding ble både før og etter 2. verdenskrig benyttet som en populær badeplass for ungene på Nordsia.

Kirsten Wengstrøm Kvam er pensjonist og bor i Tønsberg, men er opprinnelig fra Steinkjer og følger godt med på hva som skjer i hjembyen.

Hun husker godt at ungene på Nordsia samlet seg nedenfor trelastsablene til

Området ved Naustvolden før Jernbanen kom i 1905. Den nederste bryggen på bildet står omtrent der hvor Bystranda i dag er.

Slik så trelastkaia og området rundt bystranda fram til bombingene av Steinkjer i april dagene i 1940.

Dampsga og brukte området nedenfor Naustvolden som badeplass på 50-tallet. – Vi hadde jo ikke mulighet for å dra så langt for å bade, og den rolige vika nedenfor jernbanebrua ble et yndet badested, forteller Kvam.

Materialtilgangen og trelastutskipningen fra Nausvolden var stor, og både jernbane- og dampskip ble tatt i bruk for å få trelasten fraktet ut i den store verden.

I de travleste periodene arbeidet mer enn 100 mann på A/S Stenkjær Dampsag og Høvleri, og det ble produsert så mye foredlet trevare at bedriften gikk til anskaffelse av to mellomlagre – ett i Levanger og ett i Malvik.

I 1916 etablerte den driftige Elseus Ramberg et skipsverft i elva utenfor dampsga – omtrent på samme sted som vi i dag finner den nye Bystranda og nordre brukar på Sneppenbrua. Disponent for selskapet ble ingeniør Christian Teiste og båtbygger Martin Stavrum var verftsformann.

Træmaterialier.

Bygningsplanker, box og vrakbord, høvlet gulv- og panelingsbord, listværk samt døre og vinduer kan kjøpes riktig billig, —, uten tillæg i pris for transport til jernbane eller dampskip her, fra

Aktieselskabet
Stenkjær dampsag & høvleri.

Stenkjær verft og slip.

En ny skute av stabelen.

Imorgen skal der igjen være en stabelavløpning på Stenkjær verft og slip — i morgen kl. 1½ em. Det lastefartøi som de har drevet å legge der borte det siste år skal da gå på vandet. Denne nye skute er 96 fot lang, 22 fot bred og 12 fot dyp — med en 160 hestekrefter Bolinder motor.

Stavrum var fagmannen under byggingen av de store treskipene som verftet spesialiserte seg på. I tillegg til nybygging utførte verftet også reparasjoner og fortømring av jekter og andre småfartøyer.

Inntrøndelagen 15. september 1920:
«Stabelavløpningen i gaar. Det var samlet mange mennesker i går borte på Stenkjær verft og slips tomter igår, da den nye skute som verftet sist har bygget skulde ga av stabelen. «Trana» lå med flagg og vimpler opp, og vontet på signalet til å komme i den første berøring med sjøen. Skuten heter nemlig «Trana». Selve dåpshandlingen foretokes ved stabelavløpningen, men navnet hadde allerede før i noen dage stått på skipssiden. Både dåpen og stabelavløpningen forlop godt. De har været heldig med stabelavløpningerne sine på verftet, og det er nok bevis på at alt er vel gjennemtenki og

godt ordnet på forhånd. Det var fru Theiste Paa Stenkjær verft og slip som hadde fått det hverv å døpe skuta. Og «Trana» fik da vievannet nedover baugen under avløpet. «Trana» er den største skute som har gått på vandet fra bedding i Steinkjer. Den er på 315 tonn og bygget etter Norsk Veritas regler».

– Mitt barndomsparadis

Kirsten Wengstrøm Kvam syns Steinkjer er heldig som har fått revitalisert hennes barndomsparadis, og sier at det ikke er hver by forunt å ha en badestrand i sentrum.

– Her i Tønsberg vet jeg at det er forsøkt å skape en slik oase mange ganger, uten at jeg vil si at det har lyktes helt. Jeg håper både barn, ungdom og voksne i Steinkjer bruker badestranda som en

Kirsten Wengstrøm Kvam brukte Bystranda mye som barn, og stranda var den naturlige badeplassen for ungene på Nordsia på 50- og 60-tallet. Dette bildet er sannsynligvis tatt i 1949, da No-Tra-Mo-bygget (Trønder-Avisa) var under oppføring. Dette bygget sto nemlig klar til bruk våren 1950.

møteplass. En moderne by trenger slike steder, sier Kvam.

Den siste båten som var oppe i beddingen på Bystranda var sannsynligvis bulkbåten «Najaden». Denne ble tatt opp for hugging. Styrehuset ble riktignok demontert og brukt som kiosk i Paradisbukta.

De siste restene av verftes bedding forsvant i 1970-årene i forbindelse med at Nordsileiret ble fylt opp, men den vesle sandbanken utenfor Trevarekaia og verftes havneanlegg forble nesten urørt.

Kvam ønsker å gi honnør til bygartner Finn Rossing og kompani som har klart binde sammen både historie, bolyst og

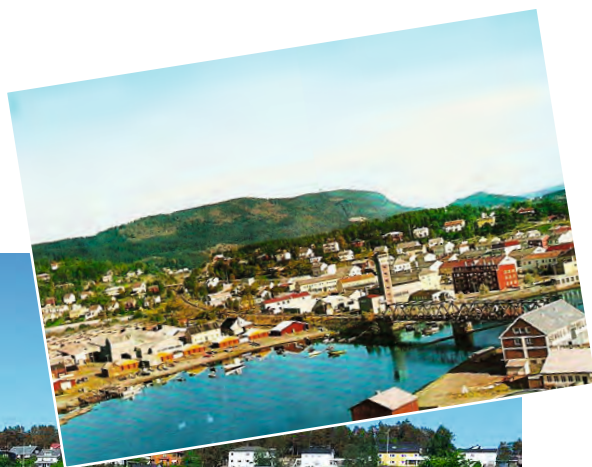
moderne sentrumsplanlegging rundt den nye Bystranda.

– Da den nye Sneppenbrua ble bygget, bensinstasjonen ble reist og de gamle naustene forsvant på 80-tallet ble Bystranda liggende som en glemte perle. Jeg synes det ser så trivelig ut på Steinkjer nå, sier hun og legger til at hun virkelig gleder seg til hun kommer hjem neste gang.

PS! Venter du til tidevannet har tatt med seg sjøen ut av elva, dukker de aller siste restene av Eleseus Rambergs industrieventyr i elva opp i form av en liten rekke med standhaftige tømmerpåler.

Bystranda i 1962. Båten til venstre i bildet er Petrus-båten, også kalt «Bayern». Den frakta tømmer til tømmerklasene i Eggebogen.

Under: Bystranda slik den framsto i juni 2014. – En genistrek, sier Kirsten Solberg Kvam.

Egge skolekorps anno 1955

Egge skolekorps ble startet av initiativtaker Ola Alstad i 1955 - bildet er fra oppstartåret. Foran fra venstre: Bjørn Sture Jegersen, Solbjørn Henriksen, Odd Magnar Fjesme, Stein Sexe, Kolbjørn Alstad, Ole Roar Olsen, Hans Morten Gulldal, Willy Skage, Ole Kvam, Ola Johnsen, Arne Øksnes, Ole Jørgen Mjøsund, Nils Harald Thorstad, Kari Nonstad. Bak fra venstre.: Gunnar Østvik (dirigent), Roar Kvam, Ole Andreas Wæhre, Stål Elnan, Ivar Meldal, Harald Saur, Johan Ove Jenssen, Torbjørn Oksaås, Ola Alstad (første dirigent).

Navnesetting: Solbjørn Henriksen.

Eggebogen - rundt 1930.

Gullkonfirmanter 2014 (1964)

1. rekke fra venstre: Anne Kristine Roel, Åse Pedersen, Asbjørg Govasmark, Birgit Westerhus, Liv Roel, Prest Egil Krokstad, Aud Skjelvan, Karin Gudding, Åse Lynum, Gunn Hanssen, Inger M. Lillemark.

2. Rekke fra venstre: Anne Marie Austli, Kari Bjerkan, Tove Lindkvist, Marit Melland, Liv Øfsti, Rigmor Bogen, Ingeborg Lein, Annmari Svinggum, Karin Jensen, Tone Okkenhaug, Jorun Hellem.

3. rekke fra venstre: Gunnar Holberg, John Fossli, Jostein Kjeldseth, Terje Tømmerås, Atle Jegersen, Kjell Erik Karlsen, Konrad Hagen, Trond Mølnå, Tor Reitan.

4. rekke fra venstre: Dag Vareide, Halvor Aalberg, Morten Røthe, Tor Bjerkan, Håvard Hjulstad, Karl Kvernland, Harald Hiller, Einar Bartnes, Jonny Strømnes.

5. rekke fra venstre: Kjell Ingvaldsen, Bjørn Larsen, Kåre Stjern, Rolf Austvik, John Skavhaug, Terje Angen, Dag Movelsen, Magne Tessem.

Navnsetting: Jonny Strømnes og Gunn Kulstadvik (Hansen).

Fant magisk medisinstein fra jernalderen

Av Lars Lilleby Macedo

For 72 år siden fant Magne Kvistad en spesiell stein i jorda. Nå har han endelig fått svar på hva det underlige funnet kan være.

1942 var Magne Kvistad 12 år og bodde hjemme hos foreldrene på Grøtan Vestre i Kvam.

Han husker at han lekte på et jorde like ved gården da han plutselig fikk se en stein med en spesiell form med et hull i midten.

– Jeg skjønte nok at steinen var formet av menneskehånd, for jeg tok den med til læreren min, Birger Øksnes. Han fattet umiddelbart interesse for steinen og sendte den Vitenskapsmuseet i Trondheim.

Kvistad forteller at både han og Øksnes sannsynligvis fikk tilbakemelding om funnet på 40-tallet, men at han i voksen alder fikk mer interesse for hva dette egentlig kunne være for en slags stein.

– For noen år siden begynte jeg å forhøre meg om steinen igjen. Jeg fikk et bilde og registreringsinformasjon fra Vitenskapsmuseet. Der sto det at funnet var en kleberstein som sannsynligvis hadde magiske og medisinske hensikter, forteller Kvistad.

Magi og medisin gjorde Kvistad nysgjerrig. Han fikk hjelp av Egge

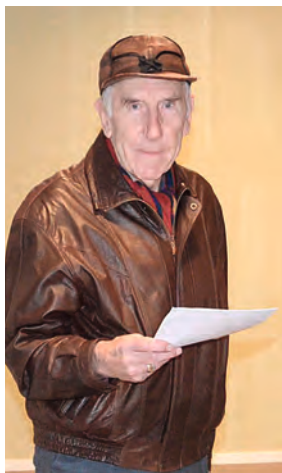

Professor i seksjon for arkeologi og kulturhistorie hos Vitenskapsmuseet i Trondheim, Birgitte Berglund, synes den magiske medisinsteinen fra Kvam er fasinerende, og beskriver funnet som veldig sjeldent.

museums arkeolog Bodil Østerås for å prøve å finne ut mer om medisinsteinens magiske krefter.

Østerås fant tilbake til en rapport som arkeolog Th. Pettersen hadde skrevet i 1919 om en lignende stein, en runeamulett, som ble funnet i Stod i 1917. Denne hadde blitt datert til eldre jernalder. Pettersen har også en spennende teori om hva steinens bruk kan ha vært:

«Det synes klart at den lille gjennemborte, lette stein, med sin eiendommelige form ikke kan oppfattes som noe egentlig redskap. Det er vanskelig at skjønne hvortil det i saa tilfelde skulde ha tjent, og jeg kjender intet andet redskap som det kunde sammenstilles med. Derimot er det to momenter som

Magne Kvistad fant medisinsteinen på hjemgården Grøtan Vestre i Kvam i 1942.

gjensidig med bestemt taler for at vi her har med å gjøre en magisk gjenstand, nemlig den avskaving som kan iakttages paa flere steder på stenens overflate, og i forbindelse hermed de indstridende runetegn, hvis magisk betydning sikkert ikke kan være tvilsom».

Pettersen skriver videre at «avskaving og magisk anvendelse av det avskavede pulveret er et i folketroen velkjendt fenomen, men forutsætningen er at modergjenstanden som avgir pulveret er hellig eller i besiddelse av magiske krefter».

– Dette var fasinerende!

Birgitta Berglund er professor i seksjon for arkeologi og kulturhistorie hos Vitenskapsmuseet i Trondheim. Hun forteller at hun ikke har hørt så mye om slike funn, men blir engasjert når hun hører om magiske klebersteiner fra Kvam og Stod.

– Dette er godt innenfor det vi egentlig kaller for en alternativ forklaring, men det er umulig å si annet en at Th.

Pettersen grunngir sine vurderinger på en svært god måte.

– Magiske medisinsteiner høres unektelig ut som spennende funn, sier professoren.

Steinen som Magne Kvistad fant i 1942 har veldig mange likheter med steinen som ble funnet ved Utgård i stod i 1917, men har ikke runeinskripsjoner.

– Jeg leste Th. Pettersens rapport med stor interesse da jeg fikk høre om disse klebersteinene. Dette er uvanlige funn, og det er i hele tatt sjelden man finner gjenstander med runer.

– Runene kan tolkes som E og M etter den eldre runerekken. «E» er definert som guden Tor sitt tegn, mens «M» er tolket som moder jord. Disse gudeinskripsjonene styrker Pettersen sin teori om steinene. I tillegg ble runer ofte brukt til magiske gjenstander.

Berglund er glad for at Magne Kvistad etterlyste funnet igjen, og forteller at hun har brukt litt tid på å sette seg inn i opplysningene.

– Det kan være at magiske steiner ble hengt på både mennesker og husdyr for at de ikke skulle bli syke, men også for å hindre at de døde ikke skulle gå igjen.

Steinen befinner seg fortsatt i Vitenskapsmuseet sine samlinger i Trondheim, med følgende tekst: «Et krokformet tildannet stykke kleberstein, 7,2 cm med et vel 1 cm bredt hull i den øvre, utvidede ende. På et par steder er det dype innskjæringer, mulig etter skaving av pulver til medisinsk bruk».

Kjørevegen fra Eggevammen og ned mot Steinkjer med Hegge gård til høyre. Postkortmotiv fra 1932.

– Hemmeligheten er mye fisk og en masse flaks

Av Lars Lilleby Macedo

1. november 2014 fylte Arvid Egge 100 år, og i den forbindelse laget vi et lite intervju med jubilenten.

– Vi hadde ikke råd til kjøtt til hverdags, derfor ble det mye fisk. Men det ble en god vane jeg har hatt med meg hele livet, forteller Arvid.

Arvid Egge ble født 1. november i 1914. For å sette årstallet litt i perspektiv, var det samme året som Franz Ferdinand og hans kone ble skutt i Sarajevo – som ble 1. verdenskrigs utløsende effekt. Da børskrakket rammet Amerika i 1929, var Arvid nettopp konfirmert, og da tyskerne marsjerte inn i Norge i 1940 var han en ung mann på 26 år.

– Jeg vokste opp i Steinvika i Steinkjer. Vår familie var vel ikke så veldig annerledes enn andre, men jeg husker godt at far ville jeg skulle lære meg å spille fiolin. Løsningen ble at jeg fikk noen kvelder sammen med Hilmar Alexandersen. På første øvingen hadde jeg med meg et noteark, men det fikk jeg ikke noe bruk for, forteller Arvid.

Han minnes at læremesteren kastet unna notearket og gikk rett på spillingen.

– Jeg tror ikke Hilmar brydde seg så mye om noteark, for å si det på den måten, humrer jubilenten.

Han husker også at det var en spillemann i Eggebogen som iblant tok seg en tur hjem til familien i Steinvika.

– Han var nok like interessert i far sin skråtobakk som å spille. Jeg husker en gang han ble spurt om hva vi skulle spille den svenske valsen «Storsjön», sa far. «Åhhnei», sa gjesten «Den går i ess-dur, og ess-dur er for fin til å bli spilt midt i uka». Slik kom han seg unna den gangen også, minner Arvid.

Arvid livnærte seg ofte som fjordfisker, og han husker tilbake på år med store fangster. Spesielt sildhøsten i 1934 husker han godt.

– Da var det så tett med båter på fjorden at man nærmest kunne gå tørrskodd mellom Bogatangen og Sørليا, og det var sild nok til alle som ville ha. Det kom forresten store bruk fra hele Norge den høsten, og det ble tørket garn på alle bergnabbene rundt Steinkjer.

100-åringens fangster i Skarnsundet er legendarisk. Arvid fant nemlig en utrolig fiskemetode etter at en mink hadde lagt grunnlaget.

– Jeg kjørte gjerne moped fra Steinvika til Skarnsundet hvor jeg hadde ei lita hytte. Like ovenfor hytta bodde det en dame som hadde høns, og en gang hadde en mink vært på ferde og gjort vei i vellinga og tatt knekken på samtlige fjørkre. Jeg spurte om jeg kunne få med meg en bunke fjær som jeg ville angle med. Du verden som det funket! Det eneste problemet var at hønsefjærene ganske fort ble grå i saltvann, og da bet ikke fisken. Dette løste jeg ved å samle hvite måkefjær som inneholder mer olje, og dermed er langt mer fargebestandig.

Spesielt seien er helt vill etter slike liner med måkefjær og angler, forteller Egge.

I april 1940 stakk Arvid av fra tysk fangenskap i Narvik og gikk på ski hjem til Steinkjer. Men da han kom hjem ble han møtt av tyske fly som la byen i grus.

– Jeg meldte meg til tjeneste i det norske forsvaret igjen, men fikk beskjed om holde meg hjemme for å hvile. De hadde rett og slett ingen oppgaver til meg, minnes Arvid.

På 60-tallet flyttet han og kona Molly inn i sitt nybygde hus i Paradisbukta i Steinvika, og mange husker nok kiosken han sørget for å holde åpen når det var godvær.

– Kiosken var et gammelt styrhus fra en bulkbåt som het «Najaden». Jeg støpte et murfundament ved en liten bekk under kiosken, og dermed holdt jeg brusen kald.

Historiene fra et spennende og langt liv er utallige. Selv ønsker han ikke så veldig mye oppstyr rundt den særdeles runde dagen, men har aller nådigst sagt ja til kaffe og kaker sammen med barn og barnebarn.

Da Arvid fylte 95, rykket han inn følgende setning i avisa: «1.11.09 må di bærre glømm. Fer æ hi tænkt å rømm».

Noe rømningsforsøk lover han at det ikke blir i dag, men understreker at han helst ser at ingen lager noe oppstyr rundt 100-årsdagen.

– Nei. Det er bare et tall i rekken som etter hvert har blitt ganske lang, smiler Arvid.

Fotballkamp på «dongin» i Bogen.

Karl den 1. av Stor-Steinkjer

Av Lars Lilleby Macedo

Det gikk helt etter oppskriften. I stor-Steinkjers første kommunestyremøte den 14. september i 1964 ble Karl Dahl – arbeiderpartimann og tidligere ordfører i Egge – valgt som ordfører.

Dermed var en av strategene og hovedarkitekten bak planleggingen av storkommunen Steinkjer bak roret på den nybygde kommuneskuta. Sju kommuner var blitt til én, og Dahl var valgt til å stake ut den videre kursen.

Ordfører Dahl takket for tilliten, men fryktet at mange ville bli skuffet i sine forventninger når det gjaldt hans lederinnsats som ordfører en ny storkommune. Han understreket derfor tydelig allerede i det første kommunestyremøtet at han håpet på et godt samarbeid i formannskapet, kommunestyret og ikke minst blant de mange ansatte i kommunens tjeneste.

Dahl fortalte alle representantene at samarbeid alltid er viktig, ikke minst i slik omfattende oppbygningsperiode som stor-Steinkjer sto foran.

- Må Stor-Steinkjer bli et harmonisk og godt samfunn for alle oss som bor her, framholdt den nyvalgte ordføreren.

Karl Dahl ble født i 1896, og var opprinnelig fra en husmannsplass i Mosvik. Fine eksamenspapirer og artium

Karl Dahl.

var fremmedord for den unge Dahl som tidlig dro ut i yrkeslivet.

- Det ble bare vanlig skolegang på meg. Men jeg lærte mye av fagforbundet, fortalte Dahl senere.

Husmannsgutten lærte livets skole. Allerede som 17-åring i 1913 dro han til Follafooss for å arbeide som industriarbeider på sliperiet. Etter bare et halvt år i Follafooss bar det videre til Levanger og Verdalbrukets sagbruk.

I 1923 fikk han arbeid hos Helge-Rein By Brug AS på Byafossen. Her hadde Dahl blant annet ansvaret for å holde taubanen mellom Eggebogen og By Bruk i orden, og det var slett ikke uvanlig at han tok seg en tur mellom strammebukkene i

Karl Dahl i Olav Myhrs strek.

taubanen for å sjekke at alt var i orden og for å slå av en prat med «gutta».

Ingen etterlyste eksamenskarakterer fra folkeskolen, verken når han kom til Byafossen eller når han i 1945 ble valgt som ordfører i Egge.

I årene som fulgte gikk Dahl i bresjen for prestisjeprosjektet og oppbyggingen av Inntrøndelag Yrkeskole i Egge. Han var formann i styret for Folla sliperi i Follafooss, formann i Egges fattigkasse, arbeidsnemnd og skattenemnda. Han sørget også for at Egge fikk en moderne grunnskole i nye bygninger. Dahl var selve definisjonen på dem som senere skulle bli omtalt som samfunnsbyggere – en bauta som sto like rakt i all slags vær.

Som fagforeningsmann var han demokratiets forkjemper. Han mente det var viktig at de ansatte skulle være med i bedriftens besluttede organer, og samtidig føle at det hadde vært med når beslutningene ble tatt. På en slik måte kunne de få en løpende informasjon om bedriftens utvikling.

Trodde tidlig på sammenslåing

Allerede i et nyttårsintervju med lokalavisa i 1954 avslørte Karl Dahl at han trodde det kunne bli nødvendig for Egge å slå seg sammen med Steinkjer. Han ønsket heller en sammenslutning med Steinkjer enn et økonomisk sønderknust Egge, og mente at små kommuner ville få stadig trangere kår.

I 1963 var han et naturlig valg da Stor-Steinkjer skulle velge ordfører. Karl Dahl var samlende, hardtarbeidende og målrettet.

Han sammenlignet ofte Stor-Steinkjer med en prektig skute på de store verdenshavene.

- Det faller meg nokså naturlig å sammenligne Steinkjer med en stor og prektig skute. Men uansett hvor stor en skute er, finnes det alltid en grense for hvor mye den kan lastes. Skuta vår er tungt lastet, lastemerket står under vann, barometret er lavt og vi skimter konturene av uværsskyer i horisonten. At skuta vår vil komme ut i hardt vær er det ingen tvil om. Under slike forhold vil det være for risikabelt å presse både mannskap og skrog til de ytterste bare av hensyn til en timeplan. Det vil tross alt være mer betryggende å legge skuta på været og ri stormen av, sa Dahl til kommunestyrerepresentantene tidlig i 1965.

Karl Dahls ordførergjerning i Steinkjer var over etter fire år. Da var det klart for et nytt flertall hvor Senterpartiet og bonde Knut Aas tok over ordførerklubba. Det hersket imidlertid liten tvil om at Dahls lederegenskaper og menneskekunnskap var et sterkt bidrag til at Steinkjer allerede etter fire år var et godt sammenføyet og naturlig byggverk.

Husmannsgutten fra Mosvik var ordfører i sammenhengende 22 år. Først 18 år i Egge og så ordfører i storkommunen i fire år. Han ble i 1967 tildelt kongens fortjenstmedalje i gull for sin innsats.

Karl Dahl døde i 1984 – 88 år gammel.

Knakk riggen i storm – havnet på Bjørnøya

Av Lars Lilleby Macedo

Mannskapet fra Innherred skulle bare til Røst, men måtte overvintre på Bjørnøya. De overlevde på havremel, havhest og brennevin.

En av de mest dramatiske hendelser i jektfartens historie er den som hendte skipper Antonius Kleven og hans mannskap våren, sommeren og vinteren 1852/1853.

Handelsmann Myhre hadde rustet ei jekt i Steinkjer som ble bygget av Andreas Ryan og med Antonius Kleven som skipper. Jekta skulle seile ut på handelstur til Lofoten, og i begynnelsen av februar 1852 seilte jekta ut fra havna i Steinkjerelva.

Jekta var lastet med trematerialer, havremel, tobakk, sju tønner brennevin og andre varer. Ifølge konservator O. Nordgaard besto mannskapet, foruten skipper Kleven, av Olaus Olsen, Andreas Olsen og Jakob Berg fra Steinkjer. Sammen med en kar fra Inderøy og fire fra Fosen, satte de seil mot Nord-Norge.

På Folla møtte de en kraftig østvindstorm, masten knakk og riggen måtte kappes. Mannskapet fikk rigget en nødmast og holdt unna for været. Da vinden ga seg var det ikke land i sikte noe sted, og de seilte mot øst for å få landkjenning, men den nordgående strøm var for sterk.

Bjørnøya (innringet) er en norsk øy i Barentshavet på 178 km², et stykke sør for Spitsbergen. Øya er juridisk en del av øygruppa Svalbard.

I femten døgn drev de nordover uten å se annet enn himmel og hav.

Da de endelig fikk se land, trodde mannskapet at de var havnet på Røst eller

Jekta drev i femten døgn nordover og havnet på Bjørnøya i Barentshavet.

en av de andre Lofot-øyene. De kastet anker i ei bukt og rodde i land for å finne ut hvor de kunne være. Problemet var bare de ble møtt av en isbjørn i fjæra.

Mannskapet forsto da at de var mye lengre nord enn hva de først hadde trodd. I åtte dager holdt de seg ombord i jekta og arbeidet med å lage en brukbar rigg som kunne holde tilbaketuren, før det plutselig røk opp til pålandsstorm som sleit ankeret. Jekta drev på land og ble slått til pinneved. En av mannskapet omkom, mens resten klarte seg i stormkavet.

Før jekta traff land hadde en av mannskapet vært snarrådig nok til gjemme en fyrstikkeske til brystet og dermed holde den tør.

Foruten havremelet de hadde berget, levde de for det meste av Havhest.

Fangstmetoden lært de av reven, som la seg ned på ryggen med alle fire beina i været og lot som om den var død. Når havhesten kom nære nok, så reven sitt snitt og glefset lynsnart til seg en fuglesteik.

I lengden ble kjedelig å spille lik, og mennene fant en mer spennende måte å drive havhestfangst. De slipte spiker på en stein, slo spikeren igjennom en stang, og med den spiddet de havhester i flokk. En liten vedøks var reddet fra havaristen, og den duggde til jobben med å reparere den gamle hytten. En improvisert tranlampe ble holdt brennende dag og natt.

Som veke brukte de bomullsgarn, som var drevet i land. I stedet for tran brukte de fett fra havhestene. Isbjørnene var til tider sjenerende, og vandret ofte på taket av hytten.

Sommeren og vinteren gikk, men en april dag i 1853 oppdaget mannskapet en skonnert som hadde ankret opp i nærheten av øya. Mennene både lo og gråt, hoppet, danset og omfavnet hverandre av glede.

Det var ishavsskipper Daniel Danielsen som lå der med skonnerten sin. Han var på vei til en fangsttur på Svalbard, og hadde ankret opp på Bjørnøya for å utføre noen enkle reoperasjoner på båten.

Da båten som hentet det brokete, tjafsete og havarerte mannskapet la til siden av skonnerten, kom skipperen selv løpende opp på dekk:

- Kjære, hvor kommer dere fra?
- Nåh, vi kjæm ovant bøgdin.

Danielsen tok seg av eneboerne og seilte dem til Hammerfest, hvor de ble badet og fikk rene klær. Dette var i høyeste grad nødvendig, da de var full av «utøy».

Etter å ha blitt stelt og pleiet av hjelpsomme mennesker i Hammerfest, reiste de sydover med «Prins Gustav», og kom til Steinkjer den 20. mai.

Hjemme i Steinkjer hadde de etterlatte for lengst gitt opp håpet om få se noen av å dem igjen.

Gjensynsgleden ble naturligvis stor, og da historien ble kjent vakte historien om jektmannskapet stor interesse over hele landet.

Møbelfabrikk med stil

Av Lars Lilleby Macedo

Denne komplette spisestuen kostet 400 kroner i 1931.

Dette hvitmalte soveroms-interiøret solgte Strindmo for 300 kroner i 1931.

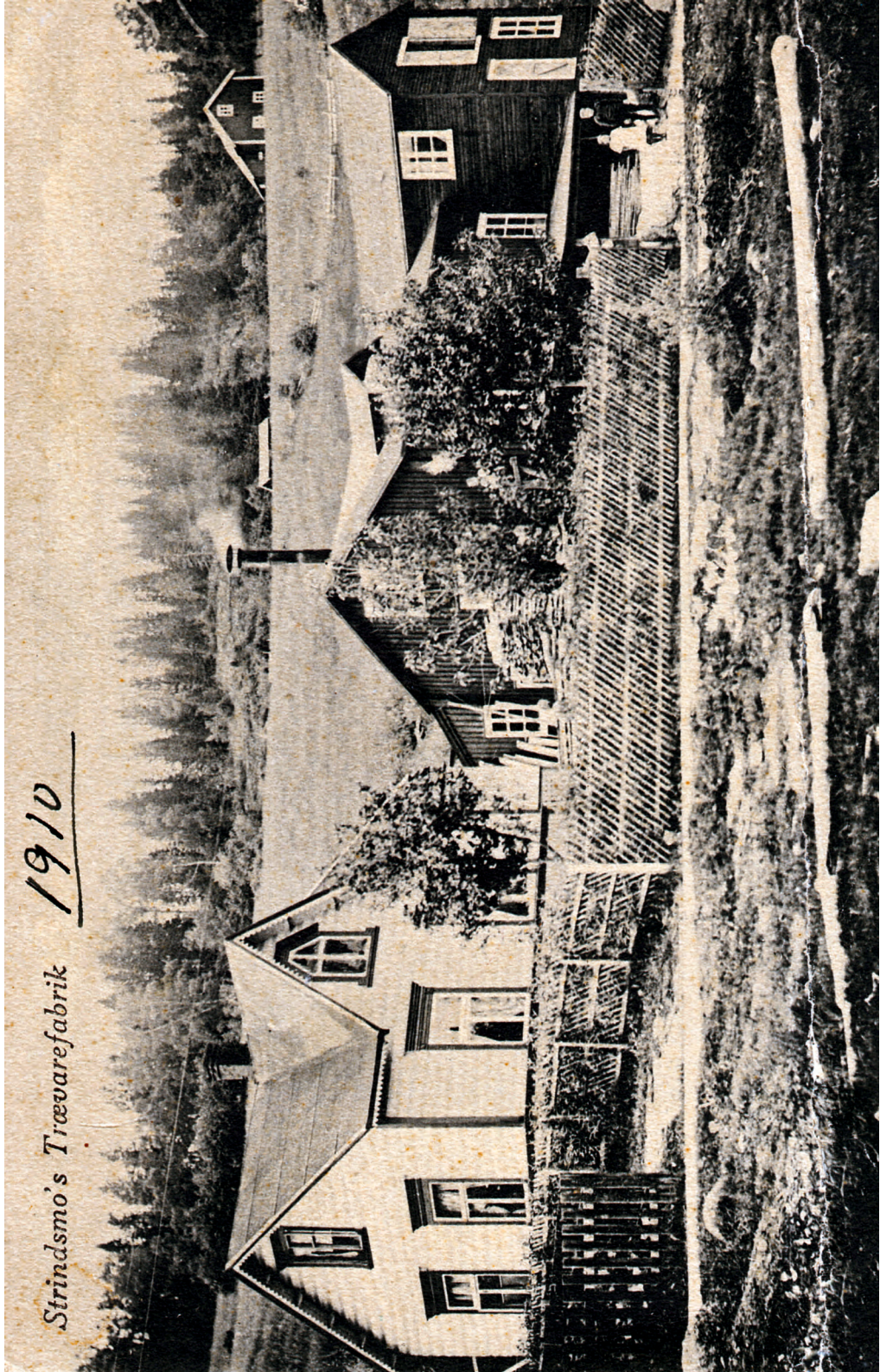

For å få dette soveromstilbehøret måtte du i 1931 betale 240 kroner.

Strindmo møbelvarefabrikk i Eggebogen i 1912.

Strindsmo's Trævarefabrik 1910

Strindmo møbelfabrikk anno 1012.

Richard Hammeren.

Akropolis i Eggebogen

Av Enok Moe og Lars Lilleby Macedo

Arnold Kvamseng er stolt av sitt eget Akropolis i Eggebogen.

Folk stopper utenfor det lille huset i Eggebogen med den spesielle fasaden.

Om sommeren, når hagen står i full blomst, er det nok ikke fritt at mange tenker den hører mer hjemme ved Middelhavet enn ved Beitstadfjorden.

– Jeg hører hva folk sier når de går forbi utenfor, det er artig at folk legger merke til huset, sier huseier Arnold Kvamseng.

Han har selv stått for arbeidet med å restaurere eneboligen, og den kreative fasadeløsningen. Det er mange blandede meninger om stilen han har valgt, men det er ikke tvil om at det fanger oppmerksomheten til folk.

– Det er egentlig på tide at Steinkjerfolk generelt gjør noe med «Steinkjerbrakkene» sine. Det er mange kjedelige fasader, smiler Kvamseng.

Huset fra 1903 var ikke i god stand da Arnold Kvamseng kjøpte det i 1993. Det var lekkasje rundt pipa, og bordkledningen hadde stort behov for utskifting.

Kvamseng har lagt ned mange arbeidstimer på restaurering i tillegg til det kosmetiske man legger merke til fra vegen.

– Når gamle hus skal restaureres synes jeg det er viktig å følge byggeskikken fra

– Inne i huset bor jeg. Der er det historien, familien og det praktiske som er i fokus, sier Arnold Kvamseng.

perioden huset er bygd. Det skal være en helhet. Gjør man ikke det ender man fort opp med et misfoster av en bolig, sier den meningssterke pensjonisten.

Huset fra 1903 var ikke i god stand da Arnold Kvamseng kjøpte det i 1993. Det var lekkasje rundt pipa, og bordkledningen hadde stort behov for utskifting.

Kvamseng har lagt ned mange arbeidstimer på restaurering i tillegg til det kosmetiske man legger merke til fra vegen.

Importert stil

Kommunens tekniske etat fikk noe å bryne seg på hos Kvamseng, men måtte gi etter for argumentet om at dette er

en vel så korrekt norsk byggestil rundt århundreskiftet som jugendstilen som var gjeldende i Steinkjer sentrum.

Det var ingen egen norsk byggestil rundt århundreskiftet. Jugend var ikke en like utbredt stil som for eksempel rokokkoen. Den allmenne nordmann som hadde over snittet god råd importerte stiler også fra Mellom-Europa. Det hadde ikke vært fremmed med runde søyler som disse på gårder rundt omkring her i distriktet, sier Kvamseng.

Kvamseng er selv utdannet interiørarkitekt fra Herning i Danmark og har jobbet flere år innenfor møbelbransjen. Han kjenner sin stilhistorie, og drar også nytte av solid materialkunnskap i oppussingsarbeidet.

Søylene på verandaen er kledd med tynne metallrør, men består innvendig av to sammenlimte trestendere.

Klossene i topp og bunn er hule, så stenderne går rett igjennom dem og er festet i takåser og gulvåser.

– Jeg gjorde det sånn for å beholde mest mulig av bæreevnen. Jeg kunne ha laget søylene av en trestokk, men denne ville fort ha sprukket når den ble utsatt for skiftende vær, sier Kvamseng.

Han anbefaler andre å konferere med en arkitekt før de setter i gang med fasadeendringer fremfor å sette opp et tilbygg som krasjer fullstendig med stilen.

– Jeg hadde ikke gjort det samme hvis huset hadde vært fra en annen tidsalder. Hadde jeg for eksempel hatt et hus fra 50-tallet ville jeg ha fulgt en mer moderne byggeskikk som hadde passet bedre med den epoken, sier han.

Romerske søyler, gudinner og norske flagg i skjønn forening.

Detaljer er viktig for Arnold.

Kompisene får servert kaffe i selveste Panderosa.

Slik så det 111 år gamle huset ut da Kvamseng kjøpte det i 1993.

Litj-Borghilds jul

Av Lars Lilleby Macedo

– *Neimen, løkk med jula, må æ sei! I døråpninga inn til et lite rom på Ogndal aldersheim står a' litj-Borghild – hele Steinkjers litj-Borghild.*

Tredje juledag i 1987 besøkte to av Trønder-Avisas representanter en dame som var godt kjent i bybildet i Steinkjer. Resultatet ble en sjarmerende julehistorie:

Neimen, løkk med jula, må æ sei!

Nyføna på håret og julepynta i fin, grønn kjole. På brystet henger en medalje.

For hva?

– Ja, ka de tru? For lang og tro tjeneste! Hå, hå, hå!

Hun plirer med glade øyne, ler igjen, og tar fram spaserstokken. Den gyldne spaserstokk. Den og medaljen er premie til ivrige trimmere ved Ogndal aldersheim.

Litj-Borghild trimmer ekstra mye. Hvem har ikke sett henne, på midtrabatter og i vegkanter, godmodig vuggende fra side til side, uten spaserstokk, men med plastposer fulle av tomflasker i begge hendene, gående og haikende ut av byen?

I dag stiller litj-Borghild uten sine velkjente plastposer, lilla kåpe og kvite lue, men altså med medalje og fin grønn julekjole.

– Javesst e' æ fin. Ein må da pynt sæ når ein får julebesøk. Kjolen e' nesten ny. Men æ hi ein som e' enda nyar og. Den e' no litte meir elegant, den ...

Hun ler igjen sin karakteristiske latter.

Litj-Borghild, døpt Borghild Schønborg – ækt ogndaling og født «nedpå vegja» ble intervjuet av Trønder-Avisa i romjula 1987.

– Nei, denne får de bestem sjøl. Men æ tru den nyasti'n gjer sæ ber' på bildet, sier hun henvendt til fotograf Amund B. borte fra sin foreløpige plass ved klesskapet.

Men vi har bare svart-hvitt-film, vi...

– Åååå, ja! Sei du det? Ja, da e' no vel hennin rættar, sålles, fastslår litj-Borghild og begynner å fundere på hvilke sko hun skal ta på seg. Er de fine nok, dem hun har på? Javisst er de fine nok. Hun er julefin og juleglad, hele jenta. Litj-Borghild rager ikke stort mer enn en god meter over havet, derav navnet.

Litj-Borghild ler sin karakteristiske latter.

bofast ved Ogndal aldersheim. Og så har hun gått. Gått og gått, haiket og haiket, mil etter mil, medbringende «Borghildkoffertene» - plastposer hun samler tomflasker i.

– Æ sei som kjerringa: Den steinen som står i ro heile tida, gror det måsså på, men den steinen som fløtte på sæ - ja, det va no det, da ... Kolles va det hu sa det, kjerringa? Ja, det va no nå' med den steinen og! Det e' no den steinen æ legne på, da.

Har du vært ute og gått i jula, da?

– Det hi verri ei role' julfeiring, må æ sei. Æ hi itj torsa, skjønne de, det e' da sånt fale' føre. Æ hi itj samla så mye som ei tomflask enda den her jula. Det e' da

ferresten ein ainnan ein og no som fer og samle. Åsså så fort som' en fer, æ vinn nesten itj å føl med. Æ like det itj nå meir enn passe!

Litj-Borghilds ansikt revner for gud veit hvilken gang. Så begynner hun igjen å snakke om føret. Ingen tvil om at hun skal fortsette sine vandringer neste år også.

– Hå, hå, hå! Ein må da ut og luft sæ og treff kjentfolk. Oppå hen' bli det da de såmmå'an heile tida. Det bli fer langsomt åt mæ hen, kan de skjønn. Æ gler mæ te det bli bæra.

I jula har litj-Borghild vært i kirka to ganger. Først i kapellet, og så i Henningkirka

– Æ hi itj vinni over meir, sier den ivrige kirkegjengeren. Det går knapt en søndag uten at litj-Borghild er i kirka.

Men julaften var hun heime på aldersheimen, kanskje hadde hun besøk av søsken og annen slekt?

– Nånei-i! Men snart fyller æ år, så da kan det vel hemn det bli nå tå kvart!

– Hvor gammel blir du da? ?

Hm, hm, hm! Borghild peker med sin gyldne spaserstokk mot intervjueren:

– Ka du tru?

–70, kanskje?

– Hå, hå, hå ... Tru du det hyre med det, da?

Etter flere gjetninger kommer det omsider for en dag at litj-Borghild fyller 77 år på selveste nyttårsdagen.

– Kjem de å drekk kaffe da? Neimen e' du trøtt, Amund, henvender hun seg spøkende til fotografen.

Litj-Borghild Har julepynta rom, men juletre er det bare på fellesrommet.

– Hi du itj fått meddagskvila di i dag?
Du må bære bekk dæ nedpå senga!

Fotografen blir sittende og le han også, og sammen ser vi oss rundt i litj-Borghilds lille julepynta rom. Hun vil gjerne ha gode råd om vanning til sine julestjerner slik at de kan holde seg fine lengst mulig. Men noe juletre har hun ikke.

– Det bynne da å ry, og så e' det bære tørkvestan igjen, sier hun så riktig, så riktig.

Hva skal du finne på i resten av jula, Borghild?

– Ja, ka'n ska finn på da? Æ gruve sånn fer føret, og ka du tru drosjan koste? Det e' så dyrt alt i hop. Æ e' styggredd fer kolles det bli, vi leve' i ei skremmende tid. Høge prisa fer bære nå' småtteri. Te og me eit lite julkort koste tre-fir' krona, og det bli verre om senn.

Litj-Borghilds tusen smilerynker kommer nok en gang til sin fulle rett. Så begynner hun igjen å prate om at hun ser fram til å ta seg noen turer utom aldersheimens vegger igjen.

– Det e' da artig å haik, hå, jada, utover Sørليا og der. Æ hi da verri heilt utpå Sparbu. Æ bruke å gi gotter te ongan te

dem æ haike med, de skjønne at æ kjøpe gottes fer pengan æ får fer tomflaskan. Nå'n flaska gjømme æ ferresten ei stund. Men dæm bli no litte raidd fer mæ oppå aldersheimen da når æ e' ut og rek. Det e' da itj te å undras på det, da sju.

Ingenting du savner her på aldersheimen?

– Å, det kan da vårrå my' det, men ka ska ein gjørrå med det, da? Ferresten kan det da vårrå ferskjellig ein e' glad fer, og.

Du har aldri vært gift?

Litj-Borghild ser stort i min retning:

– Hå, hå ... Nei. Nei, du! Æ va i Mæreskerka ein gong det va bröllop, og da fekk æ såmmå spørsmålet. Nei, sa æ, æ hi itj probert det enda, men ingenting e' utenkele' ? så du kan kom tebacke når det li' utpå!

– Husker du den jula du sprang rundt juletreet på torget i hælene på ei katt?

– Håhåhå!

Litj-Borghild kaster hodet først bakover, så framover.

– Men når du nemne katt, så må æ fertæl dokk ei histori'. Æ ha verri i Mæreskerka og fekk sett på bil ned te' vegen. Og mens æ racle videre innover mot Steinkjer hørre æ nå underle' te rål? det var to kattunga som nå'n antekele' ha hivd utav ein bil. Stakkars! Dæm keik på mæ, det var som dem ba om hjelp, og sånn sonn dem råla! Gudskjelov ha' æ med mæ den store raude væska, og æ tok dæm i nakkskinnet og toppa dem nerri! Hå! Men kolles skull æ gjørrå med de to nøstan, æ snakka med dem å, sju, og så gjekk æ te første og beste hus og spurt om hjelp te' stakkaran. Og det vart ja

De må kom igjæn når æ fylle år 1. januar!

med ein gong. Æ må no riktig sei tusen takk mang gong fer hjølpa, sa æ te dæm. Nei, no va de heldig, sa æ te kattongan. Æ tørs itj tenk på kolles det kunna gått. Sånn trafikk som det va den dagen!

Litj-Borghild ser stort på fotograf Amund B. til meg og tilbake igjen.

Klokka er blitt mange, og vi må forlate litj-Borghild. - Men de må kom igjen når æ fylle år. 1. januar.

Det blir allerede på fredag, det...

– No på freda'n? Nei, ka de fertæle!? Tida racle av garde, og æ vinn itj føl med! Ja, men det ha no verri artig lell, gestikulerer litj-Borghild med sin gyldne spaserstokk. Ingen har fortjent sin gyldne spaserstokk mer enn hele Steinkjers kjæreste, litj-Borghild!

Trønder-Avisa 27. desember 1987.

Tekst: Magnhild Øvre.

Foto: Amund B. Kvam.

Egge historielag:

Leder:	Johan Solheim	johan.solheim@ntebb.no	900 88 795
Nestleder:	Svein Karlsen	sa-karl@online.no	915 88 583
Kasserer:	Gunnhild Lillemark	gunnhild.lillemark@eggehistorielag.com	918 61 927
Sekretær:	Gunnar Aftret	gunnar.aftret@ntebb.no –	986 37 819
Styremedlem:	Kolbjørn Skaufel	kolbjorn.skaufel@ntebb.no	911 77 452
Varamedlem:	Ann-Mari Rosenlund	am-rose@online.no	984 90 852
	Carl Anders Guldahl		990 05 579
	Begge møter på styremøtene		
Leder av aktivitetskomiteen:	Torbjørn Haugen	tutohaug@online.no møter på styremøtene	957 42 007
Årbokredaktør:	Lars Lilleby Macedo	lars@eggehistorielag.com	982 99 264

Medlemstall: Antall medlemmer 312 derav 2 æresmedlemmer

Publikasjon: Årbok for Egge historielag og kalender (utgitt siden 1993)

Nettside: www.eggehistorielag.com

Post: post@eggehistorielag.com

Sentrale arbeidsoppgaver:

- Vasskraftdag i samarbeid med Egge museum
- Martnasbod på Steinkjermartnan
- Arbeid med mikrokraftverk i Østbyfossen
- Rydding av gravfelt i Helgesmarka
- Utgivelse og salg årbok og kalender
- Samarbeid med Egge museum i forbindelse med ulike aktiviteter ved museet, Barnas dag, St.Hans, Advent osv
- Opparbeiding av ny sti til Gjøvranlottet
- Arbeid med ny billedbok for Steinkjer kommune
- Deltakelse i Steinkjer museums lag
- Stiftelsen Egge Museum
- Markering av 1814 i samarbeid med Egge Museum og «veteranene» fra Rinnleiret
- Markering av 50 år for kommunesammenslåinga